

OROL.

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor: O. Sytniansky.

Ročn. II.

Turč. Sv. Martin, 31. Decembra 1871.

Číslo 17.



Ján Kmeť,

jedon z najstatnejších sokolov slovenských, jedon zo starších bojovníkov za život a práva národa slovenského, zakladateľ „Matice Slovenskej“ atď., ev. farár v Istebnom, nar. r. 1823 v Nem. Lupči, dňa 21. novembra o 11. hodine v noci usnul v Pánu.

Pokoj prachu Jeho, a večná pamiatka i sláva v národe!

Delá a vetrilá. *)



Na lodi sa raz bola uhniedzila
Nenávisť medzi delá a vetrilá.
Delá von okny trčiace nosami
Voždy reptaly tak pred nebesiami:
Nebesia! Či ste dakedy vidaly,
Žeby sa rovnať nám odvahu maly
Také ničomné plátené stvorenia?
Čože pracujú od nášho plavenia?
Ony, sotva že vietor začína duť,
Nadujúc pyšno svoju surovú hrud,
Jako nejaké veľkomožné panie
Nesú hore nos po tom oceáne,
A len sa hrdia; my hriemame v boji!

*) Vetrilo = Segel; ztade maď. vitorla.

Pred nami sa vec žiadna neobstojí!
Či nekraľuje kroz nás loď na morách?
Ktože roznáša, keď my nie, smrť i strach?
Nie, nechceme žiť ďalej s vetrilami,
Veď si my bez nich pomôžeme sami:
Len nám pomáhaj ty, mohutný Borej*)
A rozdriapaj jich na strapce čím skorej! —
Počúvnuc — letí a dýchne z gágora
Borej, a hneď tvár očernieva mora;
Nebom sa chmára za chmárou ukladá;
Vlna jak hora dviha sa i padá;
Hrom ohľúša sluch, blesky sľepia oči;
Sever vetrilá driape a nivočí.
Nebolo jich viac; ztíchla nepohoda.
A čo? Bez vetríl koráb schytí voda;
Vietor sa hrá s nim, a sem tam ho báda,
I nesie sa vám morom jako klada;
A v prvej bitke s nepriateľským sokom,
Ktorý doň páčil z vatrien celým bokom,
Hnúť sa nevediac, jak staré rešeto,
Šľupol na dno, a diel i jeho nieto.

* * *

Každé mocnárstvo je mohutné a šťastné,
Kde pri rovných farchách i rovné svobody:
Zbrojou — na bojišti vrahom je úžasné;
I vetrilá čo v ňom? ... nadšené národy!

Nezabudov.

*) Borej = Boreas, polnoční vietor.

Nez.

Na Silvestra.

(Besiedka.)

Noc je.
Sme vo Viedni v Laudonovej ulici.
Všade je ticho, len nočnia stráž prechádza sa ulicou.
V jednom dome v druhom poschodí je oblok osvietený; druhé sú zachmúrené. V izbe osvetlenej horí lampa. Pri peci zakúrenej sedí Janko, na pohovke Števko a Ivan.

Sú to Slováci — študenti.

„Bračekovci“, hovorí Števko, „už je čas, aby sme sa rozišli. Ivan, poberaj sa.“

„A už, chlapci“, hovorí Janko, „my tejto noci spať nebudeme! Dnes je Silvestra. Ja vám navarím čaju a do rána už ta pretrváme. Po-

tom v novom roku sa vyvalíme a bez starostí spať budeme. Len nechcete vrátnikovi platiť?“

„Hej, Janík, ale pri čáji pospíme.“

„Neboj sa, Števko! Ja vám budem niečo vyprávať a driemoty prevládžeme.“

Ushodli sa. Čáj navarený popíjal sa.

* * *

„Čo vám vyprávať budem, to som počul od svojho brata, ktorý už dávno v tmavej zemi leží. Rozprávku tú jeho slovami budem vám vyprávať.“

„Počujte!“ začal hovoriť Janko, „to som počul...“

Na Silvestra svet necíti bolasti; na tie, čo má, zapomína. Žiaci? . . . Mladost moja, mladost! pred Silvestrom vše v snahu, vše v plúšti prichádzali sme domov na prázdniny. Na ťažkosti, ktoré žiak na ceste prevládať má, žiaden si nepomyslí. Už sme v duchu i päťráz, idúc cestou, doma boli — a cesta nám tak tvrdo odbúvala. Videli sme, jako nás matka, otec a sestry vítajú. I verný psík Belko dostavil sa, by nás privítal. Otec? . . . ten, sotva sme sa ohriali, požadoval počty z peňazí. Také myšlienky lomcovaly duchom, keď sme pred Silvestrom išli na prázdniny!

Bolo zase Silvestra — a ja som vo Viedni bol. Teraz nemal som prevládať tie cestovné žiacke nemilé príjemnosti. Rozmýšľal som, že kde mám večer ten stráviť, keď mi nenie popriato v kruhu rodinnom. Vystúpim na ulicu. Ulica bola bez života. Jestliby možné bolo bývalo, zaletel by som bol k mojim rodičom a pod oknom zaspieval: „Rok nový zase k nám prišiel.“ Viem, že matka by ma bola po hlase poznala; viem, že by sa bola tešila.

Tak premýšľajúc prišiel som do Lenauovej ulice. Idem niekoľko krokov ďalej, zastavil som sa pred hostincom „k pastierovi.“

V tom hostinci schádzavali sa v sobotu večer Slováci; tí ale teraz, kto vie kde mohli byť roztratení — a dnes ani nebola sobota.

Že „u pastiera“ obsluha, jedlá a druhé drobnosti boly výborné, odhodlal som sa večer ten u „pastiera“ stráviť, aby som sa jako tak na rodný domok a jeho slasti upamätať môhol.

Hostinec bol preplnený hosťami. Ja, prv, jako by som bol hľadal miesto pre seba, išiel som k izbetke, aby som tam hostinskému, Bergovi, dobrý večer zavinoval. Pri izbetke sedela a žejdlíky vymerané a po stoloch roznášané značila dcéra Bergova Lotinka a i s úsmevom ma vítala.

„Vítajte, pane Potocký, vítajte,“ hovorí a podáva mi ruku Lotinka. „Môj otec sa raduje, keď sa dozvie, že ste jediný zo Slovákov svojou návštevou nás poctil.“

Za krátky čas shováral som sa s Lotinkou o všedných vecach.

„Lotka,“ ozval sa za námi prísny hlas Bergov. „Pane Potocký,“ hovorí hostinský, „teším sa z vašej návštevy. Vy Slováci ste

snad vymreli, že u „pastiera“ od jedného času vás nevidat.“

„Veru, pane Berg,“ hovorím ja, „Slováci sú v Uhrách. Len ja som zostal vo Viedni.“

„Tomu sa teším, že aspoň vy „pastierom“ nepohrdate.“

„Veď jako vidím,“ hovorím ja, „tu som už nazvých.“

„Jako to myslíte?“ pýta sa Berg.

„Ani miesta snad nedostanem, tolko máte hostí.“

Môj Berg chutne usmial sa.

„Nestrachujte sa, pane Potocký,“ hovoril Berg, „miesto „u pastiera“ každý statočný človek dostane. Milujete Dalmatíncov?“

Tejto podivnej otázke zadivil som sa.

„Pane Berg, ja vás nerozumiem!“

„To verím! Chcel bych to zvedieť, aby som vám dobré miesto vykázat mohol.“

„Moja láska k Dalmatíncom nenie poškrvnená. Ja lúbim každého pravého Slovana.“

„Len to som chcel od vás vedieť. S poriadnym a horlivým Dalmatíncom strávite tento večer.“

Mimochodem pripomeniem, že Berg bol opravdivým priateľom Slovanov. Takého Nemca nikdy som nepoznal a sotva i dakedy poznám. Bergova láska k nám Slovanom vždy mi svätou ostane. I jeho starostlivosti o mňa nevedel som sa nadiviť.

Berg chcel ma už na určené miesto viesť. Ja zavinoval som ešte Lotinke šťastné ukončenie starého a blahý začiatok nového roku. Dobropranie moje zapálilo biele líca Germánky. I usmiala sa a ja poberal som sa za Bergom k neznámemu Dalmatíncovi.

Berg zastavil sa pri jednom stole, pri ktorom sedeli dvaja mne celkom neznámi páni.

„Pán Dividovič,“ hovorí Berg, „mám tú česť, predstavíť vám rodného brata — Slováka, pána Potockého. Viem, že pán Tomín hned odíde, a aby ste sa u „pastiera“ neunovali, osmelujem sa vám pána Potockého do lásky odporučať.“

Ja som sa uklonil, i Dividovičom poddanú mi pravicu priateľsky potrásol, sadol som si ku stolíku.

„Sme síce ešte neznámi, no mám tu česť, pane Potocký, pána Tomína, rodom Slováca, vám predstavíť.“

I toto vybavilo sa.

Berg zanechal nás s vľúdnu poklonou. „To je zvláštny Nemec,“ riekol Dividovič, „tento Berg. Jestli by všetci Nemci Bergovi podobní boli, žili by sme my Slovania s nimi v svornosti.“

„I ja tak súdim,“ hovorí Tomín.

„Tomu sa i ja teším,“ hovorím ja, „že vôbec Berga všetci Slovania si ctia a vážia.“

„Odpustite bratia, ale ja už odísť musím,“ riekol Tomín. „Zajtrá večer o osmej hodine s pánom Dividovičom vidíme sa.“

I rozlúčil sa s nami.

„Teší ma to nevýslovne,“ riekol chvíľkou Dividovič, „že večer tento v slovanskej spoločnosti stráviť môžem. Verte mi, pane Potocký, že sa radujem prítomnosti vašej. A to všetko mám ďakovať jedine pánu Bergovi.“

„Teším sa vašemu úprimnému vyznaniu! Ctím si vás, že ste privolili, abych s vami večer tento pri jednom stole stráviť mohol.“

Sľuha priniesol nám čerstvý nápoj, i pripili sme „na zdar Slovanstvu.“

Už som bol s Dividovičom úprimný priateľ a ešte bližej nepoznal som ho.

„Mne sa zdá,“ hovorím, „že som vás videl na sjazde slovanských študentov u „troch anjelov.“

„Možno, bo som údom Triglava.“ Bola to radosť, výše tristo Slovanov od Adrie, Čierneho Mora, od Balkánu, od Sávy a Hrona, od Vltavy a Moravy vidieť v svojej spoločnosti. Škoda ta, ty milý mládenecký veku . . . ja . . .“

„Čo vám je?“ pýtam sa rýchle Dividoviča.

„Preč sú sny mládenecké a junácke . . . Vystupujem už do prísneho života. Študoval som lekárstvo; som doktor. Už o týždeň mám liečiť telesne i duševne môj opustený národ.“

„Nech vám Bôh na dráhe tej bude napomocným!“

Dividovič poďakoval sa mi za blahoželanie. So smútkom hovoril o rabstve národov pod polmesiacom stonajúcich. Želel i krušné postavenie Slovákov. Hovoril, že i jích šľachta sa taliančí a ľud skoro že sa už ztaliančil.

„Tak je to, bratku, my sme rovné siroty v nešťastí! Ľud náš pestuje sa macošsky a mnohí synovia nepriznávajú sa k nemu. Vie to Bôh, že keď som videl tie náruživé Dal-

matínky taliansky hovoriť, že plakal som. Jaké by to byly matky?! A ony nám rodia — najhorších vrahov!“

Že slová tie súhlasily i s citom a smýšľaním Dividoviča, svedčila ohňom plápolajúca jeho tvár. Dividovič by bol i ďalej hovoril, ale za chrbtom jeho hovoriaci kučber prilákal jeho pozornosť na seba tými slovami: „Prosím, za krajciar dve karty.“

Bol to Dividovičov zemko, ktorému on bez toho, aby bol čislá na výhru fahal, dárom nejaký peniaz dal. Kučber odišiel s radosťou k druhému stolu. Za kučberom ešte mnohí bedári prichádzali k našemu stolu, ktorých Dividovič skrovne obdaroval.

„Dnes každý hladí nečo utržiť,“ hovorím ja. „Bergovi hostia ochotne od bedárov odkupujú nepatrné veci. Tam ten pán tomu môjmu zemkovi dal darom celý šesták.“

„Prosím vás, podobný hostinec a v ňom takých hostí nenajdete v celej Viedni. Tu každý pokorne ponúka svoj tovar a každý bez dotieravosti ďalej odchádza. Tí chudáci dobre vedia, že u Berga vždy nečo utržia.“

Ku našemu stolu priblížil sa môj krajan s dreveným riadom. Čo si len žiak od toho kúpiť má?

„Zkadiaľ ste?“ sputuje sa Slováka Dividovič.

„Prosím, od Skalice,“ odpovedal úctive tento.

„Nie ste z Podlipnej?“ sputuje sa Dividovič ďalej.

„Áno, prosím. Snad ráčili ste u nás byť? Hej, je to tam bieda u nás,“ vraví môj prostosrdečný zemko.

Dividovičova tvár, že s Podlipčanom hovorí, rozveselila sa. Zemkovi môjmu dal celú zlatku darom, ku ktorej som i ja svoj darček priložil.

„Pozdravte Podlipčanov,“ hovorí Dividovič, „a chodzte s Bohom!“

„Ostávajúte s Pánom Bohom. To sú dobrí páni,“ hovoril odchádzajúci.

„Či ste známy v Podlipnej?“ pýtam sa Dividoviča.

„Podlipnú znám len po mene.“

„Jako je to teda možné, že . . .“

„Času k rozhovoru máme, i rozpoviem vám, jako mi je známa Podlipná,“ skočil mi do reči. „Pred štyrmi rokami sedel som práve

pri tomto stole, na tomto mieste a to práve jako dnes, na Silvestra. Že som len samotný sedel, čas sa mi pomáli mňal. Žiadal som si, aby takí bedári, jako sú kučebéri a ten varečkár, čím častejšie mi svoj tovar ponúkali, abych tak mal s nekým aspoň hovoriť. Moja žiadosť sa i vyplnila a ja s každým kučeberom a slovenským predavačom som niečo hovoril, i tak si čas ukracoval. Už po poldesiatej hodine prišlo k stolu tomuto jedno asi štrnásťročné dievčatko, ktoré nič nepredávalo, ale mňa o štedrý dar prosilo. Hovorilo slovensky.

„Tak moja krajanka.“

Pozrem na strápené a bladá dievčatko, bolo veľmi vyplakané. I darček odo mňa plačúc prosila. Myslel som, že to chůda je hladné. Rozkážem posluhovi, aby niečo priniesol a jedlo na stôl položil. Stalo sa to chytro. Dievča sadnúť si a jesť nechcelo. „Ihneď bude desať hodín a tetka Zuza ma čaká,“ hovorilo mi. Ja som ju k jedeniu nahovoril a ujistil, že sa neopozdí.

Jej sivé očká milostne vše na mňa pozrely. Utrápenie prezradzoval každý jej pohyb.

Keď si hlad utíšila, povedala mi, že je Anička Lubovie.

Na otázku moju, či má matku, nechcela mi odpovedať. Naposledy sa rozhovorila. Tak som zvedel, že je ona z Podlipnej. Otca už nemala. Jej matka i po smrti jeho zdárne kupčila vo Viedni. Neskôr prišla klamármi temer o všetko; v ten čas ale ležala už chorá v nemocnici. Anička bola na hospode u dost zámožnej tetky Zuzy, ktorá Aničku „po pytání“ posielávala, aby tak matku jej zaopatrovala. Hovorila, že jej tetka je veľmi skúpa a hnevľivá osoba, ktorá, keď Anička „po pytání“ nechcela, Aničku i bñjala.

„Anička,“ hovorím k dievčatku, „či je tvoja matka už zdravšia?“

Oči Aničkine sa slzami zalialy.

„Hovor, Anička. Vidíš, ja som doktor a jestli je tvoja matka nemocná, ja ju liečiť budem.“

Anička pozrela na mňa. „Čo, vedel by ste moju matku vyliečiť? Keby som ju mohla dobre opatrovať a pri živote zadržat. Vždy sa za ňu Pánu Bohu modlievam.“

Očka jej zarosily sa znova slzami.

„Ani ovocie zavárané, ktoré si mamka

moja žiada, nemám za čo kúpiť. Moja drahá matka...“

Dievča znovu tak bolastne plakalo, že i pozornosť hostí na seba obrátilo. Jej bóle som i ja v srdci svojom pocítil.

„Kedyže si bola pri matke svojej, Anička?“

„I dnes som bola. Keď ma matka k sebe prichádzat videla, horko zaplakala. Ja som k nej pristúpila; i žiadala si kyslú vodu. Ja som odišla, aby som ju zaopatrila. Ale za čo? Myslela som, že sa dobrí ľudia nado mnou smilujú, preto prosila som jedného kupca o kyslú vodu. Sklepník ma zprvu nerozumel, že čo chcem. Dal mi vodu, s ktorou som preč odchádzala. Keď to sklepník videl, zastavil ma a žiadal peniaze. Ja som hovorila, že peňazí nemám, ale že mu Pán Bôh zaplatí. Sklepník mi vzal vodu a vystrčil ma von zo sklepa.“

Dievča znovu sa rozplakalo.

„Anička, čože si potom robila?“

„Nevedela som ja hriešna duša, že čo si mám počat! Vedela som, že ma matka netrpeľivo čaká. Raz mi vyprávala, že dievčatá vrkoče svoje predávajú. Pri nemocnici bol taký sklep, kde sa i vlasy predávaly; preto šla som k tomu sklepníkovi, že svoje vrkoče predám a za utržené peniaze matke vodu kúpim. Keď som vstúpila do sklepu, vzala som dolu z hlavy ručník a ukazovala som sklepníkovi vlasy a ponúkala som mu, aby si jich kúpil. Pane môj, ja som mala krásne vlasy. Matka moja ma volala svojou belohlávkou a Genovevou. Sklepník mi dal za vrkoče štyri šestáky. Vrkoče neželiem, bo za ne kúpila som matke mojej, čo si žiadala.“

Aby som sa presvedčil o pravdivosti slov Aničkiných, hovoril Dividović, žiadal som ju, aby si ručník z hlavy dolu vzala. Ona to urobiť nechcela. Ani nie div, pane Potocký; však vedela, že jej chybujú vrkoče, na ktoré jej matka pyšná bola. Anička pravdu hovorila, bo vrkoče nemala. Ja i dnes želiem, že som slovám jej neveril.

Keď mi popovedala Anička všetko, chcela odísť. Že sa desiata hodina už bola minula, ja som dievča pustiť nechcel. Ubohá sirota! kde by sa len vo Viedni v noci utúlil mohla? Zavolať som Berga k sebe a požiadal ho, aby dievča do rána u neho ostáť mohlo. On moju

žiadost slúbil vyplniť. Anička ale silou a mocou odísť chcela. Berg zavolať Lotinku, ktorá, keď som Aničke prisľúbil, že ráno navštívime jej matku a že v svobodnom dome obhajovať bude matku svoju, Aničku upokojila a dievča do rána ostala u Berga.“

„Čo myslíte, pane Potocký, o tejto pravdivej udalosti?“ spytuje sa mňa Dividovič.

„A čo sa stalo s Aničkou?“

„I to poviem. Druhý deň ráno odišiel som s Aničkou do nemocnice. V izbe, kde matka ležala, už jej — nebolo. Keď videla Anička prázdnu posteľ, s výkrikom bolestným padla na zem a zomdlela. Jej matka so starým rokom odobrala sa do večnosti. Pri pohrabe som bol i ja s Aničkou prítomný. I oplakal som matku s ňou. Anička stála samotná a opustená v svete. Že Bôh ma požehnal hojným majetkom a že to dievča sám Bôh mi k opatere oddal, prijal som Aničku za svoju t. j. dal som ju do jedného ústavu.“

„A teraz kde sa nachádza?“

Dividovič, že videl moju zvedavosť, vyprával ďalej celú udalosť.

Ja myslel som, že snívam!

„Jako som povedal,“ vraví ďalej Dividovič, „stalo sa to pred štyrmi rokmi, tu v tomto hostinci. Aničku som dal do ústavu Tomínovho. Jej duševné dary boli krásne a ona dnes hovorí dalmatínsky, slovinsky, nemecky a — rozumie sa — slovensky.“

„Pane Dividoviču,“ hovorím ja, „ďakujem srdečne vám za lásku mojej krajanke preukázanú. Sláva vám!“

„Nemáte mi čo ďakovať,“ odpovie Dividovič.

„A čo sa stalo s Aničkou? Musíte mi odpustiť moju zvedavosť, že chcem vedieť, čo sa stalo s mojou krajanou.“

Dividovič sa začervenal, i hovoril: „Anička je i dnes v ústave Tomínovom. Teraz je už osemnásťročnia deva. Ona ma vždy milovala jako svojho brata. Častejšie som ju navštevoval, i presvedčil som sa o jej krásnych cnostach. A ona návšteve mojej sa vždy nevyšlovne tešila.“

„Hovorili ste,“ vravím ja, „že už o týždeň Viedeň zanecháte. A Anička?“

„Či mi nezazlíte, že so Slováckmi do rodného svázku stúpim? Ja som sa s Aničkou zasnúbil!“

Dividovič prestal hovoriť. Ja zapomnel som niečo na slová Dividovičove poznamenať. V tom pristúpi k nám Berg.

„Páni moji, jako sa zabávate?“

„Sláva vám, pane Berg! Vy ste našim dobručkým Nemčikom.“

Berg uklonil sa a odišiel ďalej.

„Tak som so svojou rozprávku na konci,“ riekol Dividovič. „Jestli sa vám líbi, zajtrá navštívime spoločne moju Aničku a vašu krajanu.“

„S radosťou prijímam vaše nabídnutie,“ hovoril som ja.

I pribehla k nám Lotinka. Volala nás k otcovskému stolu, kde sme ešte niekoľko hodín vo veselom rozhovore strávili.

Lotinka rada sa dívala na mňa, ja ale dievča nechcel marnými slovami o nejakej nádeji mámiť. I riekol som matke, že Slovenka bude len mojou ženičkou. Lotinka bola dobrá duša a milé stvorenie, ale — Germánka.

I navštívil som s Dividovičom Aničku.

Videl som krásne slovenské dievča, sírôtku.

Mne ľúbily sa jej sivé očka, úprimná bielo-červená tvár a jej dobrušnosť. Každý deň som ju s Dividovičom navštívil a s ňou sa jako brat so sestrou shováral. Po týždni odišla s Dividovičom k Adrii.

Minuly sa Silvestrové večierky, teraz blížila sa tretí. Ja som chodieval často k Bergovcom a večierky pri tom stole som trávil, kde som sa soznámil s Dividovičom. Vždy prívetivo vítala ma Lotka, ktorá ma volala svojim starým priateľom. Berg miloval ma jako svojho syna. Tieto staré slasti neupokojily túžbu moju za Aničkou a Dividovičom.

Tak končil brat môj svoju rozprávku.“

* * *

„Chlapci,“ hovorí Janko, keď sme sa všetci zadumali, „už som dorozprával. Všetci ste nedriemali?“

„Sláva ti, Janko!“ riekol Šteško.

„Ale povedz nám Janko, či Berg a Lotka ešte žijú?“

„Môj brat, ktorý mi toto vyprával, je už v tmavom hrobe. Berg žije v Korutánsku pri svojej dcére Lotke, ktorá sa za jedného pravotára vydala.“

„A Dividovič s Aničkou žijú?“ pýtal sa Ivan.

„To vám neviem povedať; možno, že ešte žijú u brehov slávskej Adrie,“ dokončil Janko svoju Silvestrovú besiedku.

„Sláva Dividovičovi, sláva nášmu národu, sláva Slovanstvu! Bože pomáhaj nám v tomto novom roku!“ ... volali šuhajci slovenskí, keď prvý papršlek ranajšieho slniečka strelil oknami do jích izbetky.

I rozišli sa.

Bratia, sestry našich Tatier, či ste s mójim Jankom a jeho rozprávkou spokojní? ... Keď nás dobrotivý Bôh živíť bude, pobesedujeme si i v novom roku. Či nie?*) S Bohom!

F. Kutlík.

*) Mile radi uverejníme vaše mladistvé duševné výtvyry. Študujte len čisto slovenské vzory, — a národ náš odchová si vo vás obľúbeného krásoumného spisovateľa. Na zdar!
Red.

Dumka ku koncu roka.

I.

Večer o samote.

Už desať hodín, na jedonástu?
Ale sa chytro mína čas!
A žiaden ešte sa tu neozval
Dnes večer u mňa ľudský hlas.

Ktože ti príjde v takúto sniadzu,
Keď von je tolká kúrnava?
Čuší to všetko pri peci doma,
A poviestky si rozpráva.

Oj, ty ohníčok na tom kozúbku,
Svieť mi jasnejšie okolo!
Aby mi v chyzke tu samotnému
Tak veľmi clivo nebolo.

Ach, jaká noc to, jako tam duje,
A snáhy chyce v šírý svet! —
A v mojej duši pokoj tichunký,
A dumný mojej mysle let. —

II.

Poľnoc bje ...

Poľnoc bje, — starý rok zaniká,
A kľúč času večného
Bránu roku nového
V nočnej tajnosti odmyká. —
Cítim toto času hnutie,
Moje v čase pominutie
Do srdca mi udiera;
A v tom, čo mi táto reč
Na jazyku umiera,
Už rok pominul sa preč,
A ja v túto dobu
O rok bližšie stojím k hrobu.

Mysel v tmách budúcnosti blúdi,
Chytá, skúma predmety,
Sťa slepý o farbách súdi,
V nekonečný priestor letí,
Roztáča sa jako dym;
Keď telo stlie, — kto mi povie o tom,
Kde stavi sa duch potom,
A či viac vie, jako predtým? —
Darmo myslím o tom veľa,
Úzia sa myšlienkam kriela,
Ťažký sen ma zmára,
Bije jedna hodina; —
Tam sa Božia múdrosť začína,
Kde sa ľudská zatvára.

III.

Pútnici.

Pútnici! postojte málo!
Kamže kam idete?
Čože čo vykonať máte
Tu na tomto svete?

Ale tí sa nestavujú,
Mlčia jako nemí,
A len dial a ďalej idú
Trudno zamyslení.

Vetry dujú jim do tvári,
A pľatá jích kroky,
A vrch spína sa pred nimi
Strmý a vysoký.

Všetci idú hore vrchom,
Výjdu len daktorí,
Padá do vrchu bežiaci,
Ostáva nespory.

Každý nesie svoje bremä,
Ide unávený;
Nemajú oni, nemajú
Pokoja na zemi.

Nádeja, bohyňa slubu,
Vždy jim prstom kýva,

Lež slúbené jim nedáva
Dosiahnúť za živa. —

O, pútnici! keď na zemi
Tu nemáte byty;
Kam vás ženú vaše túžby,
Kde je váš svet skrytý?!

Graichman.

Slovákova pomsta.

(Obraz z pospolitého života.)

Schicksal des Menschen
Wie gleichst du dem Wind!
Goethe.

Nič to za to šuhajčko, že sme oba mladí:
Čo nemáme, to mať môžeme, len sa majme radi.
Národná pieseň.

I.

Bolo to dňa — a či ešte noci Jánovej.
Úplným leskom ligotal sa krčel hviezd
po tmavej oblohe. No nad lisými vrchami topila sa už zornica v slabom nádychu zory. Vetrík raňajší ešte spí. Ticho nočné len hrčanie Rymavy a chvílkami klokot slávika ruší.

Čuj, čo to?

V žblnkote Rymavy čo chvíľa dumnejším hlasom zneje žiaľna žaloba, čo to? Či to ona žaluje luhom, hájom, — že sa jej vlnka z nich odobraf musí? Žaloba vše hlasnejšia. Nie, to Rymava nežaluje; Rymava slov nemá. To žaluje dievčina, že sa z milého Slovenska, z náručia milenca, z milej vlasti na Polniaky odebrať musí, aby v biede všeobecnej chlieb si zarobiť mohla.

Žiaľno sa lúčiť, tazko sa lúčiť; i žiaľno žaluje sa dievčina v žiali tom. Komu? . . . otcovi? — ten ide s ňou a má tiež svoj žiaľ; mamke? — mamky pri nej niet — i žaluje

Teč bystrá Rymava
Po svete ďalekom,
A snať moju radosť
Nalezneš dakde v ňom. —
Najdi mi tú chvíľu,
Čo mi žalosť dala:
Nech mi radosť vráti,
Čo mi odobrala.

Pieseňka, pieseň! maličká si, slabá fa spieva deva — a čo nevykonáš ty?!

Prašťaly hájikom od dediny suche haluze, znely rýchle kroky, a dievčina temer pieseňku ešte nepoprosila celkom, aby jej radosť vyhladala, keď už šuhaj pri nej stál.

Priskočil šuhaj spechom zadychčauý, vzal dievčinu a otca jej za ruky, že jich nepustí ani na krok, keď sa neboli u neho odobraf.

„Janko môj, Janko!“ odpovedal mu na včítiky starý s citom trápny, „dlhých päťdesiat rokov prešumelo nad mojou hlavou, a nikdy som sa nádenického chleba nedožil! V tejto biede všeobecnej — už ale inak nemáš . . . No hľa, preto som ani nevedel, jako sa treba i rozlúčiť. Odpusť, veď by sme sa boli len poplakali — no i mne je dákosí nijak!“

„A už môj drahý,“ odpovedal Janko, „ja som len prostý chasník, ale ja len to myslím, že keď človek dač vážneho začína, aby si dobrý pozor dával, čo sa v jeho srdci robí! Lebo hoc i on sám nevidí napred, no vidí dakto inš a ten dočahuje do srdca, ten nám ho rozkolíše, aby sme si dobre povážili i nasledky. Či viete, čo z vášho skutku vykvitne? A jakú že máte príčinu? My sa do tedy, kým Pán Boh, nebeský Otec, vynahradí, čo na letošnej a lanskej úrode ujal, i poctive zaobídeme, i vysvadbujeme! Nechodzte ta, tam iné povetrie, jiný kraj a svet zlý! Verte mi, keď som sa od vartáša o vás dozvedel, tak mi zle bolo, tak teskno, ani vtedy, keď mi otec mal umreť.“

Bol by hádam starý už prehral v boji tomto, lebo cítil, že sa v tom srdci varí, niečo divného varí, — keby tu nebolo bývalo krásneho dievčatka, dcéry jeho, s tou milou tvárou a tých brunastých vlasov, jako ten nádych zory v tej havranej noci, a s očima jako tie dve zorničky v tých ružových zorách, ktoré dosiaľ zadumené stálo, sa nebolo z obrazov dumy svojej vytrhlo, slzu výsmevom zotrela, a bližšie pristúpilo rieknúc:

„Ale otec môj, Janko môj! Načo si vy to všetko tak na srdce beriete? Pár mesiacov nie celý svet. Ustavičná vôľa by sa nám len zpríkrila, tým lepšie nám padne, keď sa znovu uvítame!“

„Pravdu máš, Zuzka moja!“ odvetil Janko, „svätú pravdu; ale len mi niečo pokoja nedá — bojím sa, že si zle podsteleme!“

„Ale čo? Neboj sa nič!“ S čistým svedomím ideme, a čisté svedomie dobrá posteľ.“

„Jaj, Zuzka moja, ale neznámy svet!“ poznamenal otec.

„Všetko jedno, v neznámom svete nás poctivá pracovitost vyživí, lebo pracovitá ruka všade poklad vykope.“

„Ej, Janko, Janko,“ vravela deva k šuhajovi, „jak si mi už toho otca odhovoril. Len čo si myslíš! Dost veľká milosť od tvojej matky, že prosbu tvoju neoslyšala, a chudobnú ti vziať dovolila. Či znáš tu pesničku:

Kukurica klasatá,
Pekná divka bohatá;
Ale krajšia chudobná,
Do roboty spôsobná.

Tak vidíš! ja som len za to pekná, že som do roboty spôsobná! Ver, že by to bolo za krásu, keďby som rukama hnuť nevedela lebo nechcela, od roboty utekala a tvoju radu nasledovala, a mesto toho vari otcovi dlhy robiť dopustila. Jako žeby tvoja matka nevestu s dlhami privítala? Či by nepozerala krivým zrakom na mňa i na teba? . . . A tak to, keď sa i na pár mesiacov i rozlúčime, — veď to i pomine — vrátíme sa v dobrom spôsobe zas, — a budeme môcť každému do očí pozrieť bez haňby. I čoho že sa bojíš?“

„No no, Zuzka moja, aby si si nemyšlila, že sa ja hadám preto bojím, žeby som si dač zlého myslel, Bože chráň! Ale mne ti je tak zle. Len sa bojím . . . No ale jak je, tak je; ver ti to ta vravím, aby si sa ponáhľala, aby si sama prvšia tu bola, lebo na môj pravdu, jak na Michala doma nebudeš, tak uvidíš, že ma viacej neuzeš!“

„Ej, synak Janko! čoby si tam na také myšlienky prichádzal! Neboj sa nič, veď sa my čím skôr budeme usilovať domov, lebo vidíš, že sa nebars radi lúčime. A tak, jak len Bôh pomôže dožiť, vrátíme sa my práve najprvnejší z Dolniakov.“

Rád počul Janko slová tieto; tešily ho všetky, len dve mu, jako chladné dýky, srd-

com zatriasly: „pomôže dožiť?“ „Pomôže dožiť!“ vravel alebo šoptal, „ale otázka, či pomôže?“

„Oj, o to sa neboj, synak zlatý! Pánu Bohu z ruky sa nik nevytratí!“

„Veď hoc i — len by sa vám niečo nestalo, lebo čo je i Pán Boh dobrý, ale svet je zlý!“

„No len no, Janko, veď sa už len tolko nestrachuj! Nebude to tak zle, jako si to predstavuješ. Veď ten dobrý pán Bôh i ten tvoj zlý svet stvoril!“ pokračoval predošlymi slovami dcérinými oduševnený starec. „Bude to prvý a posledný prípad, že sa vzdialime z rodiska. Keď sa vrátíme, nuž tak budúce si vy mladí šťastní, já budem u vás tiež! Oj, nežiadam si nič tak srdečne na tom svete, jako to, žeby ten čas, v ktorom oddialení budeme, čím skôr sa minul. Potom, keď si vše vedno, či to na priadkach, či to keď na vrchu kosit budeme, niekde pod buka si zasadneme, — tu nám Zuzka s obedom príjde, a začne rozprávať o dolnej zemi, jako sa nám tam domov žiadalo. Ej, ver mi, vtedy tá pípocka tak bude chutiť, ani z mädu! Alebo keď sa po večierni v dajednu nedeľu u nás sidú a povedia: nože no, vraj, rozprávajte že nám susedko, jaké to kraje tam, či je zem úrodná, jaký národ? Hoc i jím budem musieť: veru, susedia drahí, zem je úrodná, ani v kananejskej zemi také úrody žita ešte nevideli — povedať, tak že oni nad tým hlavou pokyvovať primusení budú. „No len no, susedko, len že by ste nás dáko nenechali, keď sa vám tá zem tak zapáčila jakosi,“ lež tu jím potom poviem: Eh, susedia drahí, ver sa vy toho večne nemáte báť! Hoc i by ona storáz nad ráj krajšia bola, ale vy mňa už len tu pochováte. Milší mi je tu ovsený chlebkík, lež tam hocjaký hrdý obed. Pán Bôh milý vám to vie, prečo je to a jako je to. No a ruka Hospodinova dobre to tak zrobila, jako je. No ale teraz maj že sa už dobre, a príjdi nám potom naproti.“

Rozlúčil sa šuhaj s otcom, ale s verenicou lúčenie ťažké, ťažké mu bolo.

„A či mňa ty tak rád, Janko,“ rieklo dievča, keď videlo, že lúčenie trudné, „že nebudeš chcieť, aby ma bolelo?“

„Ach, len načo sa to spytuješ?“

„Len ti to chcem povedať, aby si na

mňa smutno nespomínal, lebo by mňa to bolelo! Teraz ale — s Bohom!“

Vzalo dievča batôžok zo zeme, a odtrhlo sa od milého, šlo za otcom na cestu, hodilo ešte pohľad na šuhaja, až jej ho stromy docela nevideným učinily.

Zastalo si dievčatko na vrchu ešte raz a zaspievalo si. Lebo by sa vari bez piesne od rodiska len nechcelo odobrať! Starý sa medzitým pomodlil pri jej speve, ktorý sa zo žblnkotu Rymavy len slabo vynímal:

Zanechám dedinku,
Kde som sa zrodila,
Kde moju mamičku
Čierna zem prikryla!

Išlo dievča išlo,
Slzičky plakalo;
Lebo si srdiečko
Doma zanechalo:

„Srdca polovička,
Má mi ho mamička,
Druhá polovička,
U môjho Janička.

Preč ho nevydá,
Preč si ho nenesie:
Mamka nepočuje —
A Janko dať nechce.“

Potečú slzičky,
Zvädnú zlé ružičky,
Kým doma nebudú
Srdca polovičky.

Nad vrchom sa už začaly zory tuho rumeniť. Nebo čisté, len kde sa vzal tu sa vzal obláčok jedon, čo sa do nachu zór vtesnal, jako na ladnú tvár slza. Dedinka v pološeru sa rozkladala; raňajší vetrik niesol ponad ňu z hájov a hôr stenavý ohlas. Zachvely sa nim lipy na cintoríne, odhrnuly sa, a ukázaly dcére posledný pohľad ta vysielajúcej jedon nový kopec, a raňajší zvon zahučal z väže.

Poznala dcéra, poznal i otec ten kopec; poznali obidvaja ten zvon, čo tým istým hlasom hučal, keď ten kopec tam vysýpali.

„S Bohom, mamka moja! dobre sa majte!“ vravelo dievča; nie dievča to vravelo, vravela to tá moc, čo jej slzy v oku vyludzovala.

Zmizla jim domovina z pred očí, slzy padly a v hrudi, jako po uderení hromu v prírode ticho sa rozhostilo.

Išli ticho bez slova, bez vzdychu.

Zmizla dolinka, stratily sa vrchy, a na luhoch kvitly druhé kvety.

Janko hľadel za odchádzajúcimi. I kľakol na kolená, podoprel si hlavu a zrakom striehol každý jích krok, lež tieto ešte neodznely, keď mu oči slzou otemnely.

„Bože môj,“ premáhal sa, „čože mi je tak zle, čože chcem? Pominú sa dva mesiace a mám všetko! Ale čo chce srdce, čo chcú slzy? prečo mi je tak clivo?“

Slzy tiekly ďalej, na srdci mu je len tak ťažko a ťažko. I sadne si na zem, hlava klezne mu na bôľnu hrud'. Hah! Razom zjasní sa mu zrak, bôľ zmizne. Čo to? Kde som? Zuzka, Zuzka! si to ty? Čo to za lúka? Vidz, vidz, jaké všelijaké kvety! Jedon kvitne v ohni, druhý v lade, tretí na končistom trní — ten v mäde, ten v jede, Zuzka a tento kvet si ty, a tento ja, a tento tvoj otec; ale na čom my kvitneme? Drahá moja, kde ideme? Ah, tie kvety majú všetky, či krásne či obyčajné, všetky jednaky kvet. Juj, jaký je, jako tá smrť. Čo to vravíš, Zuzka? Tie dve hviezdičky, čo sa tam na tej korune trňovej svieťa, čo ju Pán Kristus na hlave mal, že to tvoje oči bývaly? Kdeže som, kdeže leťím? Či si už ďaleko odo mňa? . . . Zuzka moja, kde si? kam si zmizla? Čo ta to za červené more schytilo, veliké šíre pokraj neba a malé úzke jako ostrie noža. A to je vraj na tvojej hrudi? — ja som nie pri tebe len vraj pozdejšíe. Čo to za lúka, čo nemá ani konca, ani kraja, ani šírky, ani dialky, ani kvetu, ani trávy, ani zeme, ani vody, ani svetla, ani tmy, ani výšky, ani hĺbky. Otec môj, mamko Zuzkina, vy tam i Zuzka s vami — i ja bežím. Oj Bože! hrud' moja . . . peklo . . . nebo . . . oh! . . .

Na Janka padla žiar vychádzajúceho slnka — a prebudila ho z trápneho sna.

Zodvihol sa, obozrel sa, jakoby obrazy sna hľadal. — Lež podoby tie zmizly, a nechaly len nesúvislé šumenie citov; ale slzou zmočená zem vravela, že vo sne mnoho cítil, mnoho trpel.

Pozrel ešte v tú stranu, kde sa mu jeho lúbi ztratili a s hlavou zvesenou uberal sa domov.

Všetko to bolo len sen.

II.

I stalo sa v prvých dňoch júlia, že na statkoch Boeghoeových mŕtvolu mladej devy

z Tisy vylovili. Pochovali ju medzi nízkym krovím ticho, a tichosť tam panujúcu nerušilo vo dne nič, len tiché zblnkanie mútnej Tisy a večer kľokot slávika oživoval bydlu mŕtvej za chvíľku. Skoro zatíchol i on, lebo bolo tam čuť stenanie žiaľne — jako to da-jedni rybári zpozorovali, vraviac, že tam jak len nemáta, dakto preca plakáva.

Hodinu od Tisy stojí dolnozemská čárda.

Býva v nej Čárdáš, známy obzvlášte preto, že zo skleničky za chrbát nevyliieval. I volal sa jednoducho Čárdášom; aspoň ho inak nevolal nik. Vlasy mu už pobeliely, tvár mu bola obrazom daemonickej flegmaticnosti; smiať sa smiaval obyčajne, kým triezvy bol; no bol to smiech práve taký, jako keď sa čert pokrýtcovej modlitbe vysmieva. A keď skleničky do ruky vzal, či už od zvyku a či od čoho iného — tak sa nič nerozohrial, pil tak jednoducho, jako čoby sa to jeho ani netýkalo. Keď si ale posvietil, potom vyšiel na lavičku a začal sa obyčajne s celým svetom vadit — a to k nemalému obveseleniu mladších. Starší ale „komám uramovia“ hladiac na to, pokývovajúc hlavami, potiahli nad tým obyčajne dôležitý dúšok zo džbanov a zas pokývali hlavami, a riekli tajomným hlasom: „že to nie bez príčiny.“

Od pár dní po tom pohrabe stala sa čárda veľmi hlučnou. Chodieval ta Pető, čikóš Boeghoeov, a ten ťahal s Čárdášom hodné dúšky.

„Čárdáš kmotre!“ začal Pető raz za horúceho odpoľudnia, keď sa už niekoľko svedomitými holbičkami ohnivého vína boli ochladili, „Čárdáš kmotre, zaspievajme si raz!“

„Hja, synak Pető!“ odvetil mu ten, „ja spievať neviem len jednu pieseň — a tá ti je taká, ani rusnácky pôst — tú ti — ach, ale neidem ju spievať, začni ty veselú a ja ti budem pomáhať.“

„Kmotre Čárdáš, sem toho požehnaného; lebo mi ešte nechce od samej veselosti pieseň veselá na jazyk.“

Pohrúžili sa na chvíľku do skleničiek a potom sa začali obidvaja ku spevu hotoviť. Za hodnú chvíľku kričali, dudrali, vydávali dumné zvuky, ktoré ačpráve nečlánkované, zretedlne vravely, že v tej hrudi, z ktorej vychádzajú, nepriam dobré pocity a úmysly panujú.

Čo chvíľka, to divše hučal jích hlas, —

až si konečne našla hrud slová, do ktorých city zahaliť mohla. A Pető začal nasledujúci divý spev:

Pobi, pane Bože, pobi
Každého, čo pánom verne robí;
Slúchaj pána a bez starostí ži,
Veď ta on vyzlečie z vlastnej koži.

Mal som pána lepšieho nad diabla,
Skoda že tá chvíľa už zapadla,
Mal som tam jediel, jakých nemá kráľ;
I ten čert s retazou by pri nich plakal.

Srdcom v slzách vareným na obed
Mojím vlastným ma krmil panský svet,
A i tú krev horkú z každej žily,
Každú kvapku centom jedu osladili.

Zle sa štastie na tom svete zkrúca,
„Segén legén“ pánovi onuca;
Pobi, pobi, pane Bože, pobi
Pánov a každého, čo jim verne robí.

A nebolo mu dost ani na tejto piesni. Za hodnú chvíľu sa topil ešte potom v citoch boriacich. Ťal valaškou do zeme, skákal, prelamoval sa, len mu tak kosti prašťaly; vyhnala pieseň čerta, ale nahnala ešte horších sedem.

„Ej, synak Pető,“ začal rozkladat Čárdáš, ej čiže si veselý! Keby si ma tak rozveseliť chcel, dal by som ti hneď — nech sa tu o stenu zvalím — za tú vyštrbenú kantu vína!“

„Sem ruku, Čárdáš koma!“ odvetil tento, „a čoby ta Pán Boh pobil, budeš sa hneď tak smiať, žeby ti na ten smiech i ten krvavý s refazou, keď ho z neba dolu sankovali, zavolal: „duša moja, lutujem ta!““

Čárdáš dal ruku, Pető plásol do nej — ani keď sa Poliak s Prešovanom na trhu jedná.

„Tak čuj! Ale počkaj, nech si kus vzdychnem! Nuž tak; bodaj že tých čertov jazorných všetci čerti pobrali, že tých pánov neberú!“

„Ameň!“ prizvukoval mu Čárdáš.

„Videl si, Čárdáš koma, strom na púšti vyrastnutý? Vieš to dobre, že on každý deň sviatok nemá. Zahorí nad nim slnko, dobre tam plameňom nezblnkne, nezvlaží ho potôčok krištálový, zaskučí víchor, praští chudák — i nezastane ho žiadon vrch zelený, žiadna hora nemôže víchra prudkosť zlomiť. Nemá žiadnej radosti; len keď sa už kedy tedy do žiari zôr ponorí. No, ale vtedy aspoň chce si trápenia svoje vynahradiť — jako sa i svedčí! Tak je to i so „segén legénom!“ Bičuješ sa

za tým prekliatym statkom, dobre tou oheňnou dušou nedýchaš a — nič nemáš. Prijeď domov, pochváli ťa pán, jestli si sa o kus spania pripravil, a statok ti susedovi škodu urobil. A komu že si nie za podnož? Vari šteňatu, mladému pánovi nie? Keď sa mu zachce skalou lúčať, tu je „segén legéňova“ šírca dobrá za terč! Eh, neverím, žeby psohlavci takí boli bývali, a keď hádam boli, to jim pristálo, pokiaľ psohlavcami boli. Ja jeho takú a takú — keď že zas na to myslieť musím. Ale darmo! raz som ti slúbil však vieš čo, a to i zplním. Čárdáš koma, vieš, keď „segén legéň“ v živote nič dobrého nezažije, kde nemôže, tak ver na môj pravdu, to sa i svedčí, aby tam zažil kde môže. Zalúbi sa do brunastej dievčiny, družky svojích trízeň. Čárdáš koma, veď to ani nie div, do Maďarky sa zalúbiť; lebo keď pozreš na jej líca, tak si myslíš, že sú ony ranie zore a myslíš si, že si ty proti nim bludný mesiac, čo do zôrtých padnúť a v nich sa pohrbíť chce. A tie jej oči, tie musely i človekom zatriasť, keď sa do nich pohliadol, ja som to cítil. Eh, Čárdáš koma! Chcelby som si zabohovať, ale neviem odrazu takú kliatbu, čoby dobre tomu zodpovedala, jako mňa urazil panský svet. Zapiš mi, Pane Bože môj, zapiš do tej knihy, čo hriechy zapisuješ, jedon krížik za všetky kliatby, čo viem i neviem, čo som počul i nepočul, čo sú, čo boly, čo budú, lebo hoc jich i ústa nevravia, ale srdce preca cíti. Čárdáš koma, krásna ti je taká mladá dievčina, ale sprostá! Nepozná svet, uverí na slová, čo jej dakto povie, aby — aby sa z nej tešil. Mladý pán slúbil, že pôjdu pred oltár a tešil sa z nešťastia devy, čo bola prvšia na puste tejto! Otvorila oči, keď na miesto oltára potom sa jej slúbil papek! Eh, kdeže si bol, Bože, kde, keď si hrom nevrhol, čo by celú zem bol ztroskotal! „Odpusť, Pető,“ zavolala mi sklamaná dievčina a nad najkrajšou hviezdou mojou vlny Tisy zahučaly. Tak bolo so mnou, Čárdáš kmotre! Myslel som si, že do zôr hlavu kloním. Boly to zore, boly! Ale mi jich panský svet na horúce peklo premenil! Eh, ale žije Bôh! Nech že sa ani po smrti na mňa nerozpomenie, jak se jeho krve nenapijem!“

Čárdáša už víno zaviedlo pred dom na lavičku.

„Čoby tam do toho sveta prasklo, jako tá Tisa!“ začal tam obvyklú nôtu. „Ta, či som ja bol vari pes, či som ja nebol zlatníkom? Čo ty máš proti zlatníkovi, Pető? Čo by si ty vedel i s tvojou barnušou! Ja nemám na duši takú úzkorajskú polročniu historiu zapísanú. Ale čo na mojom srdci listery pekelným ohňom písané vravia, — to by ani čert nechcel trpeť. Ta, kto proti Bohu môže, aby bolo tak a nie inak? Tak sme sa ti my, keď som bol ešte šuhaj ako kvet, s jeho sestrou milovali. A čo by nie? Ja som mal majetok a ona by ani nebola vedela, keď kaštieľ zanechala, že som bol remeselníkom, ale potom, keď dievča lásku ko mne netajilo, vystrčila ho rodina v zime temer nahé do snahu, a potom následkom toho zvädlo, jakoby ho kosa bola podťala!“

Slová tieto nesúvislé rozumeli dobre i Pető i Čárdáš, takže jim pri tom ďalšie slovo na perách zamrzlo. Sedeli chvíľku ticho, kývajúc hlavami od žiaľu a od vína, až kým sa konečne Čárdáš neztrhol, a chladným hlasom k Petővi preriekol:

„Hej, synak Pető, horká že tvoja pomsta! On sa ti neukáže bez pušky na pustatine a tvoje ruky proti nej tupé. Ja od štyridsať rokov na ňu čakám, ale nie!“

„Čárdáš kmotre! veď si i ja tolko premysleť znám. Ani pomstu na pustatine nečakám. Ale počuj! On je pri honvédoch kapitánom a nemá len škrblicu, a ja budem honvédom a budem mať pušku. Veď uvidíme, kto viac vykoná!“

Na obďalečnom chodníku bolo vidno jedného širokoklobúčneho Slováka s dievčinou proti Boeghoeovým selám kráčať.

„No, starý,“ zavolať Pető, „jestli ty u Boeghoeova robotovať chceš, ta že sa preobleč za dievča a dievča za seba... lebo... ale čože to, Čárdáš koma?“

III.

Starý Bukovec stál u Boeghoeova u košby; i pracoval v úpale slnečnom s chuťou, ba slasťou; lebo myšlienky jeho sa nezastavily nikdy na kvapkách potu, ktorými pôdu jednotvárných Dolniakov vlašil. Kolkoráz žiarou slnka opálenú tvár rukávom svojej košele

utieral, toľkorazí mal tešiacu ho myšlienku pohotove!

„Eh, reku,“ myslel si on, „jak sa mi vydarí, tak budeme o rok so zatom a Zuzkou naše polany obrábať, a rozpomienka na zem túto, ktorú nech ju Pán Boh nebeský požehnáva, ktorá ale mňa do najďalšej smrti viacej nevidí, bude nám snom nepriam príjemným. Potom nám moja Zuzka donesie obed, my si do chládku, pod stínné buky posadáme, kde zo šedivej skaly studnička žblnkoce. Ach, keby tu bola, ver, že by som jedon glg vari za krev zo srdca kúpil. Zuzka bude Jankovi vraveť, jako to i tu vravieva mne: počuj len, Janko, reku, ja by som ti len za to ešte raz na tú dolniu zem šla, aby som tie reči, čo tam môj otec vraveli, počula, lebo keď sa na ne rozpamätám, tak hneď viac milujem svoju domovinu. Nehaj ty to, Zuzka, poviem ja, lebo teraz všetko tu máš, čo sa ti tam zažiadalo. Takýmito myšlienkami v tomto kraji deňné hodiny práce sladieval a Zuzkin spev ho chvílkami rozveseloval, tak že si zas myslel: „I ale na moju pravdu, tá pesnička a ten spev, veď to ani čoby človeku porobil! Veď ja — na moju pravdu — celkom som očarený, žeby som si myslel že som doma, keby tu len pár bukov a studnička bola.“

„Pozrite len, pozrite tú Slovenku!“ vravely si chvílkami jej spolupracovnice, „jako vám tá spieva, tá si musí vysleť, že je ani nie v robote, ale pri muzike v tanci! Bodaj že ta i s dievčiskom! Veď sa ja dobre od potu neroztopím; a ono ti tak vykrukuje a cifruje, jako čoby dakde za družicu alebo na krštení bola!“

Takto sa divili jej spolupracovnice; ona ale jakoby jim ukázať chcela, prečo a za čo jej robota a pot nenie obtížna, zaspievala si:

Coby si sa slnko
Ešte viac rozhrialo,
Tvojej horúčosti
Bojím sa ja málo.
Hoc si jako plameň,
Ver sa ta nebojím:
Ty ma nezpáliš, jak
Od srdca nezhorím.

Spievala jim ale darmo, lebo jej ony nerozumely. Iba starý otec vravel, že keď ju počuje, že mu je tak, jako čoby sa v chládku uvelebil.

IV.

Žatva sa ku konci chýlila. Bukovec pracoval sám bez dcéry, lebo jako raz vyšlo panstvo práce obzerať, vtedy povedal mladý pán panej veľkomožnej, aby to slovenské dievča v prácach v zahrade použila; — čo sa i razom stalo.

Starý Bukovec vravel: „Veľkomožná milosť, veru mojej Zuzke len lepšie bude, čo si ona i na slnci kus popracuje.“

„Ty blázon!“ odpovedal mu na to starý pán Boeghoe; „Nuž veď ja vari tvoje dieťa nevolám do služby, aby som jej nič nedal! Zarobí si u mňa viac jako na poli, nech sa len dobre spravuje.“

Zuzku síce niečo zdržiavalo, ale v nádeji na lepšiu budúcnosť odlúčila sa na pár dní od otca.

Jako vravíme, bolo už ku konci žatvy.

Starý Bukovec kosiac, nepremýšľal o inom, len o tom, jako v pár dňoch práca sa skončí, a jako pozdraví otčinu a jako dcéru šťastnou vidí.

Teš sa starý, teš, — kým času máš!

Leto bolo už došť u konca, rok sa tiež dolu vrchom poberal a rok ten bol — 1848. Uhorská krajina bola dejiskom udalostí, ktoré historia zaznamenala, a ktoré sa nášho deju netýkajú vo všeobecnosti, len v podrobnosti. Boli totižto toho roku mnohí na Slovensku, sfa krétska krvodaň*), k honvédom snemovým rozkazom odvedení.

Raz večer, keď starý Bukovec prácu deňniu zakončil, sadol si ku ceste, aby si po práci ťažkej odpočinul — a sa v blaženej budúcnosti kochal. Dupal si dlho, kým ho odrazu mnohé kroky zo snov nevytrhly.

Obzrúc sa, videl hľbu novákov, s jedným oddielom vojska na pochode. Videlo sa mu, jako čoby videl známy kroj, slyšal známu reč, poznal známe tváre. To nim trhlo, a až zdrevenel, keď jedon z novákov k nemu prišskočil:

*) Daň táto, Athenčanom od Kretenčanov naložená, záležala v tom, že prvejší ročite sedem mladíkov a sedem devíc ku zožraniu pre Minotaura v Labyrintu na Krete odvážať museli. Hanobnú daň túto zrušil The-seus pomocou Ariadny, dcéry Minosovej, zabijúc Minotaura.

„Oj, batko drahý, kde že ste sa tu vzali?“
„Ja, synak drahý,“ odpovedal stavec, ukazujúc na kosu svoju, „ja som, jako vidíš, tu v robote; ale ty čo tu robíš?“

„Hja, batko môj! jako vidíte, ja som už tam! Mňa odvedli do Košíc, žolté čizmy nosíš! Ale prejdite sa kus s námi; ver vám ja mnoho nového poviem!“

Starý sa prešiel, i narozprával starému známemu hoc koľko; ale noviny, čo tento počul, boly také, že jich toho večera dcére sdeliť nechcel. Prišiel nazpäť jako zdrevenetý, oči jako stíp bez pohnutia, bez lesku. I sadol si na nočlažisko, zalomil rukama — a plakal jako malé dieťa.

„Eh, neidem ja to Zuzke povedať, neidem! Nepokazím jej aspoň túto, hoc i posledniu noc; nech sa jej aspoň naposlady dobre sníva!“ vzdychol si konečne.

Zuzka získala si obratnosťou, zručnosťou a dobrosrdečnosťou chválu panej svojej, na koľko sa táto na jej speve neurážala.

„Keby tá Slovenka takú rumiu nerobila s tým spevom, mohli by sme ju ani ďalej nepustiť; ale takto nenie na vydržanie s ňou,“ riekala pani často.

Starý pán Boeghoe vydýchol z dymky dym, povedal pár slov, z ktorých by ani ten najväčší vykladač nejaký obsah, za alebo proti vykrútiť nebol v stave. Mladý pán povedal tiež asi tolko, koľko starý, lebo povedal, že s otcom, ktorý mu rovnošatu a iné patričnosti honvédskeho dôstojníka kúpil, jednoducho súhlasí.

„Mne sa ale to nepáči,“ dodal ešte pán Boeghoe, „že sa večer po zahradách túlava. Ačpráve som nespozoroval nič, žeby niečo tam do neporiadku doniesla bola — ale opatrnosti nezbyva. Zakáz jej to!“

„Oh nie!“ povedala chytrá pani domová, „toby mi ešte bolo treba, aby mi i večer tu začala vyspevovať.“

„Urob jako chceš.“

Takto sa nad jej osudom rozhodlo.

Mladý pán ale nezatajil svoju zvedavosť strany toho, či sa Slovenka v zahradách večer túlava, a či nie. Lebo ani si smotku po olovranke, jako obyčajne, nevykúril, ale utekal von, aby sa tam posluhu Jánoša o všeličom vypytoval.

Výsledok otázok takýchto bol ten, že mladý pán Jánošovi, ktorý mu začal nehanebne lhať, sľúbil vlastnoručne uši obsekať, jestli že mu nevyskúma, kde sa asi Slovenka túlava, či sa s dáky m schádza, či s významnejším človekom, a či so slabším od neho.

Zuzka nebývala doma večerom.

Kde bola ona?

Šla, kde ju túžba viedla. Tá túžba ju viedla, tá zlá vila, čo zo srdcom rozochveným na kraji prepasti čiernej tančí, a obyčajne v najväčšom rozvlnení ho do nej hádzavať zvykla. Oj, Zuzka, Zuzka! nepoznáš ju? Čože sa dáš vodiť družici tak zradnej?

Jesto srdcia, na ktorých sa to písmom zlatým ligoce, že by svojim blížnym len vlnenie krásy, radosti ukázaly, a aby žiaľ v hĺbkach svojich pohrobily — aby druhí smutno tknutí neboli.

Tak i Zuzka také srdce mala. Radosťou svojou obveselovala druhých, a žiaľ svoj, ktorého sa nemohla striasť, ukrývala hlboko.

Lež nie navždy dá sa cit zakrývať. V horúcich srdca hĺbkach daemon tento na gyganta vyrastáva. Musí mu srdce žertvovať vzdychy a slzy, lebo by ho ináčej daemon ten rozrazil.

Zuzka sa tešila blízkou budúcnosťou slastnou; pri každom ale úsmeve pocitovala jakýsi divný ruch v hrudi svojej. Veselila sa vo svojich spevoch, ale pri každom zvuku čula, že jej v hrudi niečo vraví: „ticho.“ Zamyšlela sa v takýto čas, i hľadala po obzore duše svojej dáku príčinu, prečo by mala ticho byť; — ale nenašla nič — i spievala si ďalej.

„O deň menej ku šťastiu môjmu!“ vrahavovala ona čo deň pri západe slnka, keď prácu každodeňnú končievala.

Mrkaj, Bože, mrkaj,
Aby skôr svitalo,
Aby sa na nebi
Slniečko zasmialo.

Smeje sa slniečko,
Keď dievčina vraví,
Že v cudzine smutné
Bez Janka dni trávi.

A dievčatko smutné
Takto potešuje:
Že šuhaj na svadbu
Pártu jej hotuje.

S takým spevom odchádzavala obyčajne od práce. Hruď sa jej vlnila myšlienkou na blízku budúcnosť. Lež tá hruď sa nerozohnila celkom, hoc jako bola vrelá radosť pri tej

myšlienke, lež nebola v stave rozpustiť ten
lad v hrudi, — kolo ktorého city búrily a ju
pod šíre hviezdnaté nebo viedly, aby si tam
svobodnejšie s ňou zahrávať mohli.

Šla za tým vôdcom, sadla si na kopci
a uprela v tú stranu oči, kde leží hornaté
Slovensko, kde si na ňu spomína verný šuhaj.

Sedela, pieseň veselá onemela — a oči
sa jej temným leskom zastrelý, ktorý podo-
bný je zastrenému okienku, prezradzujúcemu,
že tam vo vniutri život panuje, ale že po
ňom neurčité stieny trblietajú, v ktorom ale
pre záclonu nevidieť, či tam panuje radosť či
smútok. Tak tie oči tiež neprezradily pre ten
dumný lesk, či vo vniutri žiaľ, či radosť ho-
ruje. Hladaly ony niečo! Ale nevyhľadaly nič,
a sluch nevypočúval nič v šumení citov; —
lebo sa tie nechcely v určité podoby zliat,
ale boly také, že jej slzu z oka vyrazily, a
— ona zaúpela v pesničke žiaľnej:

Sadla lastovička
Na buk suchý holý;
Čo si taká smutná,
Čo ta ptáčku bolí?

Letela ďaleko,
Lietala, hľadala:
Lež darmo hľadala,
Lastovička malá!

Priletela smutná,
Srdiečko ju bolí,
Sadla lastovička
Na buk suchý holý:

„Len tri dni, a všetkej muke koniec!“
vravela Zuzka dnes.

„Len tri dni!“ vravely ústa, ale hrud'
jej tak mocno sa rozbúrila, že sa v ťažkých
dychoch rozskočiť mohla. Divila sa, prečo asi
všetky city v radostnom klokote nezovrú.

Darmo sa divila, — city nezovrelý; lebo
jich mocným driapom zovreté držal ten čierny
daemon. A on vedel, že niet príčiny k rado-
sti, lebo veď vari s prvým rozbúreným srd-
com nad prepastou netančil.

Šla Zuzka zase znovu do tichej prírody
túžiť. Šla, ale jaký cit ju odprevádzal? Ten
ona ešte nepoznala nikdy.

Prišla na známe miesto, zaspievala si,
— ale jej pieseňka neznela zvukom veselým,
ktorý pri práci a po poliach znieval. Pesni-
čka jej dopĺňovala so skučiacim vetrom smu-
tný súzvuok noci, a ktoby jich počul, nevedel
by, čo z nich je smutnejšie:

Vykvetal kvietočok
V hľbokej doline;

Páli ostré slnko
Po vypráhljej hline.

Hlina nezakryje,
V búre nezatieni;
Uvádne tam kvietok,
Uschne, zhynie celý.

Páli ostré slnko,
Ale mu mrak nedá,
Nebude viac páliť
Lúč horká, kvet, teba.

Nepáli viac slnko,
Ale ho z mrákavy,
Keď zahrmlí búra,
Zpáli oheň dravý.

Zapáli ho oheň,
Búra ho vymyje,
A kvietok útlý už
V doline nežije.

„Ach ale, čo ja také smutné piesne spie-
vam?“ divila sa ona. „Čo mňa do smútku;
veď sa radovať mám!“

Ale darmo vravela, lebo si hrud' nedala
povedať, tá vždycky leu svoju húdla; a čierna
moc v hrudi začala tak určité podoby tvo-
riť, že jej temer porozumela. Leží vraj mrak
čierny, jakého na nebi niet, jaký iba v hrobe
tichom býva, — medzi Jankom a ňou, túžä
cezeň jedon k druhému. Lež tu pretrhne
voždy predtucha jasné obrazy. Nevie deva,
čo sa ďalej v nej deje; len to vie, že jej te-
raz jakési beztelesné šelmy srdce užierajú.

Nečula dievčina kroky, lebo jich noc ani
vetru nezradila; nečula šuchot šiat, ale Janko
bol tu, a v tom okamžení ona ruka v ruke
s ním. Obvial ju chladný vetrík, — ale ju
preca z rúk čarovnej moci vyrvať nemohol,
ktorá jej Janka do náručia prikúzlila. Moc
čierna, moc hrozná, i tvoja družica čierna
noc, — oj, ste vy to city jej opojily, jakým
rajom ste to city jej opojily, jakým ohňom
niadra rozohrialy?

Dievčina zastenala v svojom sne.

„Oh, Bože môj, čo je to? Janko môj,
kde si sa tu vzal?“

Žiadna odpoveď.

Jako tygrica siahla kol seba, zachytila
kohosi, zachytila pästou v práci zaocelovanou
za hrdlo.

Bol boj.

Dievča ostalo víťazom, — opovážlivec bol
stratený. Zrazu bliskla sa dievčine palčivá
boľasť, vypustiac z rúk korist' siahla na prsia
— ztade valila sa hustým prúdom krev; kle-
sla na zad, v očiach jej ztemnelo, bôl utíchol.

Zašumel víchor i zatíchol.

A keď zatíchol, bolo ticho; iba jak kuvik z východu na západ letiac, párráz zakuval.

Zašumel víchor i zatíchol, a keď zatíchol, bolo ticho — a nezval sa spev slovenský viac.

A smutnú zprávu, že Janka za vojaka vzali, starý Bukovec nemal komu povedať viac.

V.

Na Pováží hučia bubny.

Obyvatelia sa strachujú, že asnaď bitka s povstalcami slovenskými sa strhne.

Marná jích obava! Nebolo vidno tam žiadnej nešťastnej duše, čoby sa tvrdiť bola opovážila, že je slovenskou, bo ľudia tehdašej svobody každému strach naháňali, kadeňáhle by sa bol k slovenskej stránke priznával. — — —

V jednej krčme, neberúc podiel na všeobecnom kriku, sedeli raz dvaja honvédi v kútku pri skleničke a viedli tajomný medzi sebou rozhovor.

Bol to Pető, ktorý ku pluku s mladým Boeghoevom prišiel, a druhý bol Čárdáš.

„Ja len neviem,“ vravel Čárdáš, „čo sa nám on do nášho remesla miešal!“

„Hm, Čárdáš kmotre,“ zasmial sa Pető, „on by vlastne mal dosť príčin k tomu, ale on sa nemiešal!“

„Ach že!“ odvrhol tento, „to viac chceš znať jako všetci ostatní!“

„A keď i! Lebo vieš, koma, keď som sa s ním tu v krčme zhováral, spytal som sa ho zkadiaľ je. Vedel som mu i meno, a po tom som ho poznal, že ho jedon kamarát menom pozval, a tak som hneď vedel, kto je; lebo som neraz počul od starého Slováka, že sa jeho zať tak menuje. Z reči do reči až na to sme prišli, že som mu vyrozprával, čo sa s jeho verenicou stalo. Hm, jemu bolo hneď zle, vzal ostrý náboj z nabitkovnice a chcel sa zastreliť. Ja jak ho prehováram tak ho prehováram, aby tomu dal pokoj a žeby sa radšej s nami ku pomste spojil. Ale vieš, Čárdáš koma, jaký ti je každý Slováka. Povedal mi, že či s tým verenicu vzkresí? Ja som nad tým ústa otváral; v tom zabubnovali na cvičenie, tak sme ta šli.“

„Hm, jakože si sa s ním shováral? Vedel on maďarsky?“

„Ja kus z jeho, on kus z môjho; tak sme sa vylámali, jako sme sa vedeli. Tak, jako vravím, bol tu Janči Boeghoeov, ten vypočúval jako je, čo je; i šiel hneď pánovi oznámiť, koho má tu, jakého dlžníka, aby sa varoval. Potom, keď sme pri cvičení strielali, a keď šiblo toho maznáka udal ho naspamäť, a keď mu nábitkovnicu prezerali, tak mu chýbal jedon, ten čo si na sám seba vyňal; te-raz mu ho už viac netreba.“

„Ej, ale kto vie, či nie? Či on reku ten náboj do pušky nenabil?“

„Ale, kmotre, čo máš tam tárať? Ja to musím najlepšie vedieť, veď som si to ja zamieril naňho!“

„No, tak ťa môže psia mať vziať, keď si tak babrácky zadržal!“

V tom zahučal buben, zacinkal umieráčik, zas povstalo ticho, ktoré na chvíľku ostrý tresk pušiek prerušil, len z východu na západ letiaci kuvik kol nového hrobu zakuval...

Starý Bukovec, jako sme i povedali, nemal viac komu truchlú novinu povedať, lebo Zuzka jeho nič viac nepočula. Tam ležala s vykrvácanou hruďou na dvojako zrosenej tráve. Vedľa nej ležaly i jakési hviezdičky, ktoré v zápase vrahovi zo šiat ztrhla. Neideme boľasť, žiaľ, zúfanie nešťastného otca malovať; podotkneme len to, že nechtiac sa s hrobom dcériným rozlúčiť, prosil Boeghoeva, aby ho navždy do služby prijal. Tento to urobil veľmi vďačne, vediač, jakých by mu nepríležitostí tento narobiť mohol, jestli by dľa najdených dôkazov vraha vyhľadával. Tento to, ačpráve dobre vedel, že hviezdičky tie snad z neba nepadly, neurobil to, vraviac: „ach, veď si tým dcéru nevzkriesim!“

Čo mu mnohí za zlé majú.

Navialy jasenné vetry zvädlé listy na hrob Zuzkin; obliekla ho zima do bieleho závoja, okrášlila ho Vesna jarním kvetom; leto s bujnými klasmi zašumelo zas. A starý otec, či víchor či snáh, či čas či dážd, ku hrobu tomu putoval každý večer s hruďou takou, ktorá už žiadnu slzu vyliat v stave nebola. Nemyslel o inšom len o dcére, a keď mu myšlienka táto napadla, neraz dcéry opytovával sa, jako by ju pomstiť možné bolo?

„Otče môj, otče,“ čul ju vraveť, „prijde
i pomsty čas.“

Ku konci chýlilo sa leto.

Moc vojenská bola Rusom za Tisu ztlačená.

Od pár dní bol na puste Boeghoeovej tábor povstalcov.

Starý Boeghoe mal syna pri sebe. Radoval sa s nim tak, jak vedel pri takých smutných okolnostiach.

Starý Bukovec sedel vždy na hrobe.

Myslel, či už tu pomsty čas?

Bol to práve výročný deň Zuzkinej smrti.

Sluko pieklo žiarou dolňozemskou. A žiar tá od východo-severu rástla. I hádali asi, čo to môže byť, až konečne videli, že sa ona na nepriehladných radoch pík kozáckych dvojnásobní.

A šíry voj Rusov zjavil sa.

Ďaleko až za selo Boeghoeovo nevedeli obyvatelia o návale Rusov, ale zvediac to zmužili sa konečne a začali jich nazpät silno tlačiť.

Pluk ten, ktorý sme na Pováží videli, hnal bodákom.

Starý Boeghoe s ustrachovanou paňou zprevádzal úzkostlivým zrakom pluk ten.

Starý Bukovec sedel na deérinom hrobe. Hvizdali kolo neho kule jako kamenec. I žiadna nenašla ho. Jazda, pechota, cveng bodákov, tresk radového ohňa, hrmenie diel, vzdychy umierajúcich, — všetko to okamžim okolo neho sa striedalo. On nečul nič.

Hnal sa kolo neho pluk povstalcov, ktorý sme na Pováží videli.

Plukovník živého múru toho na vraníku letiaci, strnul, — keď pozrel na ten hrob, — strnul i starý — a plukovník padol z koňa.

Z hvízdajúcich kúl jedna — našla terč v hrudi jeho.

Od sela Boeghoeovho bolo čut výkrik zúfalý. Pani klesla na zem.

Boeghoe si neznal ani rady ani pomoci, či panej, či synovi prispievať.

Videl, že Rusi odpor prevládali a napred sa rúta.

Kričal zúfale.

Starý Bukovec čul zúfale výkriky, videl že plukovník mŕtvý nenie, šiel, zodvihol ho a do dediny ho niesol, i hovoril:

„Aby si vedel, synak, že ani tebe ani tvojmu nevinnému otcovi takú bolast nežičím, jako si ty mne takto rok pripravil: poď a ži...“

To mala byť pomsta Slováckova.

Ale ani nedopovedal a už z neďaleka je-don ranený honvéd sa zodvihol a so slovami: „nie pre Slovenku, lež pre Maďarku!“ — i hnal bodákom na plukovníka...

Bodák nedošiel k hrudi, lebo zahrnelo čosi, — a v okamžení Slováck s Maďarmi zavínutí boli do ohňa hromom praskajúcej pumy.

I nestál už tam nikto viac...

Boeghoe klesol vedľa svojej ženy.

O chvíľku bolo všetko pod hoptami kozáckych koní.

Daniël Lauček.

C m i t e r .

(Bratovi Rodomilovi Kubánimu do pamätníka.)

Tam zahrada kraj dediny

Živým plotom obrastená,
A kopčokmi z čiernej hliny
Miesto stromov vysadená.

Hoj, zahrada divnej ceny!
Čo rastie v tvojej obore?
Krajom plotu driene, kleny
A zdnuhá nič na priestore.

Miesto hrušky a jabloni,
Miesto slivky, čerešničky, —

Križ sa nad kopčekom kloní,
Pri ňom mocha a list trávičky.

Čo ty máš za ovocinu?
Jaké rastú v tebe kvety?...
Ovocina v hrobach stínu
Zraje; mužia, ženy, deti.

Odpadli zo žitia stromu —
A zimujú v chladnej loži,
Kým dakedy hlasom hromu
Nevzbudí jich rozkaz Boží.

Tvoje kvietky lalijové —
To sú mrtvých skutky, cnosti;
Jích krása za nich odpovie,
Keď budú stáť na výsosti.

Hej, zahrada!... či burinu
Z tvojich hriadok už vypleli?...
Hroby kryjú každú vinu
Mrtvých, čo už na prach ztleli.

Lež tie viny stanú k súdu —
Stanú k súdu pred trón Boží,
A proti tým svedčiť budú,
Čo tu ležia v chladnej loži.

Hoj, zahrada čudná, divná!
K jakému si sveta cieľu?

V tebe leží mnohá hrivna
Určená k slávy podieľu!

Všetko v tebe zakopané:
Cnosti, hriechy, túžby slávy;
Vznešenosť i skutky plané,
Pokoj mrtvý tu pridlávi.

No, kryj všetko!... i nádeje,
I to, čo sa zrodiť malo!
Dobre tomu, kto tam zreje,
Božstvo mu tam lože dalo!

Hoj, zahrada divnej ceny!
K tebe ma cit svätý ťahá!

Daj mi pokoj zaslúžený,
Keď môj duch schrán tela nahá!

Z pozostalých rukopisov: *Eudovita Kubániho*.

Terajšia výchova národov kmena germanského, roman- ského a slovanského.

Od Pavla Hečku.

(Dokončenie.)

III.

Kmen slovanský.

Popri nehojnom ešte počte škôl a popri nedostatočnom rozvíťi tohoto školstva, jako i pri mladistvosti literatúr slovanských, — leží koreň všetkej slovanskej výchovy v duchu, v smýšľaní, v cite a v dobrých zvykoch a mravoch kresťanských. Preto snáď nikde inde nehrá tak veľký zástoj domáca výchova a národno-spoločenský život, jako práve u Slovanov, ktorí v ohlade tomto najviacej sú odkázaní na prirodzene dobrého genia svojho. Lebo keď Rusi, Poliaci a Česi ešte snáď najlepšie opatrení sú školami, čo sa vyšších národa vrstiev týče, keď Slováci, Srbi a Sloveni okrem daktorých svojich škôl vypomáhajú si cudzojazyčnými ústavami, keď Horváci už dosť dobre stoja pofahom vedeckej výchovy, — tureckí Slovania mimo tamojších samostatných už Srbov a chápujúcich sa na nohy Černohorcov, nachodia sa čo do škôl v tom najsmutnejšom položení. Výchova ľudu ale, vyjmúc snáď ďaleko pokročilých Čechov, po celom Slovanstve veľký nedostatok trpí,

tento súc skutočne svojmu dobrému duchu a primitívnej u národov týchto opovšechnenej vzdelanosti zanechaný. A preca smeio riecť môžeme o národoch slovanských, že u nich to barbarstvo, ktoré o nich nosičia západnej kultúry roztrubujú, nepanuje; lebo čo je i pravda, že Černohorci a snáď i jini menej vzdelaní Slovania, svojich lapených vrahov mučia, alebo jim už mrtvým hlavy odrezujú, o ostatných to však naskrze neplatí, a i ti by to jiste nikdy neboli robili, keby sa tomu od Turkov neboli naučili, kde teda iba smutné právo odvety panuje. Slovan je ináč i vo vojnách ľudský. Rusi, vzdor svojim častým vojanským výpravám, ani v dobytej nepriateľskej zemi, s obyvateľstvom ukrutne nezachodili; neznáme zajisté pádu, kdeby boli bez nevyhnutnej potreby obyvateľstvo hubili a trápili, menovite hroznými kontribuciami sužovali, jako to Prusi nedávno v Čechách a vo Francúzsku učinili.

Že niet u Slovanov tej rozumovej prešibalosti, čo u jiných kultúrou svojou nadýmajúci sa národov, to nenie dôkazom jejich barbarstva, lebo oná prešibalosť je vždy

hriešna, a hovenie hriechu ukazuje na mravnú porušenosť, horšiu nežli tú zaostalosť v praktičnosti rozumu k čineniu zlého. Pozrime že len na špatné a nešťastné výrostky západnej kultúry: Čo je to za civilisácia, kde si človek nestojí v danom slove, ale pokrytcom súc, zle smýšľa s blížnym v srdci svojom, chovajúc v ňom klam a leš?! Čo je to za vzdelanosť, ktorá odcudzuje jiného majetok a lúpi raffinovaným spôsobom, ba zpreneveruje bez studu a bázne i verejnú u seba zložené peniaze, aby sa cudzími mozolmi obohatila?! Čo je to za čistá ľudskosť, ktorá si zo smilstva a cudzoložstva žiadneho svedomia nečiní? Či je to ľudkosť kresťanstvom posvätená? Čo je to za humánnosť, ktorá nízkeho stavu a chudobného človeka za nič nemá? Čo je to za kresťanstvo, ktoré voľný vývin iných národov všemožne prekáža, ešte i tú jejich reč jim vziať chce a nedopúšťa, aby si osvetu a vzdelanosť svoju vlastným spôsobom nadobudnúť mohli?! Čo je to za kultúra, ktorá prázdna všetkej lásky a každého milosrdenstva i každého šľachetnejšieho citu, svojím sebeckému „ja“ za každú cenu hoví, a je v stave ľud ubohý najpotrebnejších k životu vecí pozbaví?! Čo je to za osveta, ktorá bytnosť Božiu zapierajúc, iba v makavú, sebe nepovedomú prírodu verí, a na miesto osobného nesmrteľného ducha, ústroj jemu Bohom daný, totiž hmotný mzdog za takový stanoví? Čo je to za mravnosť, jejž heslom je: „kto s koho, ten toho; pomôž si v potrebe jako len môžeš?“ Čo je to za socialná theoria a šľachetnosť, nechcief privátneho majetku a osobnej industrie ani kresťansko-rodinného života, spočívajúceho na poctivom a posvätnom manželskom sväzku, ale želá si jakúsi spoločnosť majetku jako v Šparte, tiež práce i zien (communismus) k vedeniu života ozajst materiálneho?! Čo je to za ľudská pokročilosť práva ľudské len sebe pripisovať a nad inými sta helótmí panovať? Čo sú to za ciele života, keď človek len bruchu žije a mrzké žiadosti tela vykonáva? Kdeže podel človek ten túžbu po duševno-mravnej dokonalosti a kde jeho viera vo večnosť? Čo je to za sláva, keď jedni v nesmiernej nádhere, v slepiacom oči lesku a v rozkošiach i v radovánkach sardanapálskych žijú, jiní ale jako biedna žobrač v prachu

sa pred nimi plazia? Hľa, tá preslavená západnia kultúra k takýmto hrozným (opravdu barbarským) výrostkom nás doviedla, že človek trnie nad budúcnosťou ľudstva, a kresťan hrozí sa takejto, len záhubu pripravujúcej civilisácie!

Slovania všade tam, kde sa ešte takáto lživá a hriešna civilisácia západu medzi nich nevodrala a kde jejich kresťanská viera a mravní cit porušenými neostaly: ničoho neznejú o takejto pokaženosti a prevrátenosti, oni keď sa o tom dozvedujú, hrôzou bývajú jati nad toľkým barbarstvom, lebo toto barbarstvo je horšie od toho mongolsko-tatárskeho, ktoré iba na krátky čas pustošilo majetky a životy ľudské, kdežto takéto barbarstvo nie len telo ale i dušu zabíja.

No to naše slovanské barbarstvo je ovela nevinnejšie, krotšie, šľachetnejšie, ľudskejšie a kresťanskejšie, nežli to tu vylícené barbarstvo, ktoré z prevrátenej vzdelanosti a z nekresťanských zásad civilisácie a politiky europejského západu vyteká!

My svoj rozum na to vzdelávame, aby sme sa jeho pomocou v kresťanskej viere a v jej pravdách tým lepšie utvrdili, Boha poznali, Krista poznali, učenie Jeho si osvojili, Božské s ľudským spájať znali, pravdu a cieľ ľudského života pojali, neveru zavrhlí a odsúdili, a bludov starých i moderních sa vyvarovali. My pokladáme rozum za oko v nás pre duchovní svet, on sám je nám dôvodom bytnosti ducha, duše a jejich nesmrteľnosti. My kresťanstvo čo najdokonalejšie náboženstvo vebíme a v Kristu skutočného Boha-človeka, Syna Božieho, Spasiteľa bludných a hriešnych jediného spatrujeme i za vzor svrchovaný veškerej dokonalosti ľudskej pokladáme. Nám je život večný tak istý, jako tento život, lebo zavďavok večného života už tu v duchu Boha práhnucom a Krista milujúcom, máme, a v pravde a v živote kresťanskom nachodíme a zažívame ho.

Nám je srdce nie len súhrnom tých svaľov a čuvov, pres ktoré krev naša prebieha, aby ono mocne bilo a cítilo silu moci životnej i sdelovalo ju jiným ústrojom a nádobám tela, ale ono je i orgánom vyššieho nežli živočišného života; lebo i v ňom duch nesmrteľný, boholudského života schopný i žiadostivý, prebýva. Preto my srdcom veríme *

v Božský i rozum prevyšujúci svet, a na vzdelávanie srdca vyššiu ešte váhu klademe, nežli na púhe vzdelávanie rozumu, ponevác kto srdcom zvieracím len vládne, zverom je, ale čie srdce duch Boží ovládal, ten je človekom v najvyššom slova toho smysle, ba ešte viacej, lebo je dieťaťom Božím! Nie rozum sa rozplameňuje za veci veľké a sväté, ale srdce, nie rozum je schopný lásky a milosrdenstva, ale to srdce Bohom znaté; čo dobrého a slávneho vykonali India a národy na svete, to vykonali dobrým, Bohom posväteným srdcom svojim, a preto veľkí dobrodincovia ľudstva viac učinili vedení čistým a šlachetným srdcom, nežli skvelým rozumom. Slovan to však cíti a zná, že v človeku pravom, v dieťaťu Božom, musí večná shoda panovať medzi rozumom a srdcom. Lebo jako odosobnený rozum priviedol europejský západ k nevere, ku pýche a k protiveniu sa Bohu, tak odosobnené srdce bez svetla ducha upadlo by v život nízky, neslavný, v život tých, čo iba bruchopasú, háremy vydržujú, zmyselné rozkoše vyhľadávajú, sebe len žijú a pre seba pracujú, pre jiných teda dobro, blaho a spásu citu a smyslu nemajú.

Slovanom k svojej duševnej osvete a vzdelanosti tak ťažko dochádzajúcim, bolo pre jejich rozum dosť na kresťanskej pravde, a pre jejich srdce dosť na kresťanskej viere, nádeji a láske, — a toto hľa jich, ktorí svoj rozum nemohli tak mohútne rozvíjať jako jiní, aby všetky tajomstvá prírody, ducha a sveta zhlúbali — a prekažení boli v tom, aby i srdcom nekonečných slastí ducha požívali, chránilo od úpadku v barbarstvo.

Tým sa stalo, že Slovan nemohší k vyššej osvete a vzdelanosti sa dobýjať na spôsob iných (často bludnou cestou) svojou bezprosrednou vierou v kresťanskú pravdu bol živý a retovaný, a svojou kresťanskou, svätejším cieľom venovanou láskou od nešlachetnosti zachránený!

V nástupstve tohoto i u tých duševne zanedbaných národov našich, menovite u spoločitého ľudu, veriacia a pobožná myseľ nahradzovala nám všetkú osvetu, a srdce čisté, neporušené dobroty Božej žiadostivé, všetku a každú politúru, uhladenosť a ušlachtilosť svetskú.

Tu mohol byť náš človek (slovanský) iba

proti Turkovi, Tatárovi a Mongolovi ukrutným, ktorý všetok cit a mrav ľudskosti šliapal: ináč v pokoji žijúc, prejavoval on vždy zdravý rozum, dobrého ducha, praktičnosť v každom ohlade a pokorné, dobrotivé a čisté srdce.

Úprimnosť Slovanov je historická, a na tom základe i poctivosť nepokalená; žiaden rýdži Slovan nezruší za svet svoje dané slovo, tu sa ti netreba báť ani hrozného Turkom Černohorca. V starom slovanskom svete krádež a lúpež byly neznané, a i teraz, kde na mnohých miestach ušlachtilá povaha Slovanov narušená jest, ďaleko menej toho najdeš, nežli jinde. Tejto statočnosti môžeš bezpečne i stá tisíce sveriť! Nikde snád na svete menej pádov smilstva a cudzoložstva, jako u východných, po europejsky ešte najmenej dressirovaných Slovanov, ktorí pri tej svojej primitívnej vzdelanosti sotrvávajú. U nás je človek najmenej pyšný na svoj stav a bohatstvo; nízkym a chudobným nikto pre tieto vlastnosti neopovrhuje, však u nás za drievnych časov nebývalo žiadnej šľachty, to pôvod germanský. My telesnú vraždu oškľiviac si a hroziasť sa jej: jako by sme mohli a chceli jiným národom jejich národno-duševní život zbavovaním jich jazyka a národnosti odnímať?! Nemilosrdné, kruté sebestvo nehýdzi rýdžich Slovanov, oni prajú každému tak dobre jako sebe. Pravý Slovan ani veriť nechce, žeby sa nachodili rozumoví neznabohovia na svete, a zapierači ducha a večného života; lebo praktické neznabožstvo tovaryší hriešnosti, ktorá v čas slabej chvíle i lepšieho človeka napadá, ale theorické neznabožstvo je s rozmyšľovaním vždy spojené, a preto tým hroznejšie. Jemu to neide do hlavy, prírodu za Boha mať a krev a mozog na miesto duše stavať, on nikdy ešte nedospel k tomuto blúzneniu pöblúdilého rozumu! Neľútostivé sdieranie ľudí a prekážanie jejich šfastiu sluje Slovanovi bezbožnosťou, keď on vidí, že človek človeku je vlkom, hrozne žiali nad tým.

Communismus t. j. spoločnosť nezaslúženého majetku, požívanie dačoho spoločitého, bez vynaloženej na to práce, a k tomu ešte jakési obecnosť žien, sa u nás nikdy neudomácní. Slovan chce mať len svoje. Otročiť iných z pýchy, z jakejsi výsosti a panstva nad inými, zo zisku a z nešetrenia ľudskosti,

to u nás hrozny hriech, lebo my svobodu žiadame pre každého človeka. Krásne to vyslovil náš Kollár, píšuc: Svobody kto hoden, vážiť zná svobodu každú, v otroctvo kto jma otrokov, sám je otrok.“ Hrubý a výlučný materialismus v živote, žitie bruchu a rozkoši tela, to u nás ohava nešeredná. Slovan sa toho desí, keď vidí žobrač, ktorá sa pred bohatými v prachu plazí; lebo tu ľudskosť zohavená, i premýšľa o tom, jakoby sa tejto neslýchanej biede a mravnému úpadku spomôcť mohlo!

My i bez novomódnej osvety a vzdelanosti dobývame sa k samostatnosti, aby sme dôstojný život viesť a jiným prospieť mohli. My v rodinnom sväzku a živote nachodíme najkrajší život, a každý z nás čo čeladní otec usiluje sa stípom rodiny svojej stať sa: my rodinnosť túto prenášame i na pole národnie a chceme byť podporou národa, pre národ ľúbime horúce svoju vlasť a hotoví sme ju mužne a verne brániť. Cirkev je matkou spásy našej, a preto usilujeme sa o to, aby ona nami chlúbit sa mohla. Cirkev, rodina i národ priviedli nás k čistejšej ľudskosti, preto všemu ľudstvu podľa príležitosti a síl dobre činiť, to u nás úkolom života!

Naša láska patrí najdrie v cirkvi, rodine a potom národu, vlasti a ľudstvu. Vernými byť vlasti, na jejž lóne žijeme, národu a rodine, puďf nás srdce naše; lebo tu žiť i mrieť nám prichodí, i zachovať v dedictvo potomkom, jako my sme vlasť od dobrých otcov prejali. Vernými ostať i cirkvi veľí duša spasenia svojho chťivá; však tu poklady nášho spasenia: a kde tolko lásky a vernosti k najsvätejším sväzkom a pomerom životným, tam objíma človek i tú veľkú rodinu všeludstva na svete, dobročinením a prispieváním ku jej sláve!

To sú cnosti slovanské, jimž je náš človek odchovaný svojim domácim, rodinným a spoločenským životom i bez škól, jako to vidíme na tých bratoch, ktorí sa školskej výchove tešit nemohli; národné tradície nám dopomohly k tomu, že i ľud neučený v pamäti a v srdci prechováva tieto sväté zásady opravdu ľudského života.

A ti z nás, čo tak šťastní boli zvláštnej školskej, vedeckej a mravnej výchovy požívať, ač ju neprijímali vždy posväťujúcim duchom kresťanstva, lebo duch tento na mnohých miestach vyhánaný bol zo škól, keď duch sveta tohoto ovládal jich, prerobili svetlo toto v duchu svojom v svetlo kresťanskej pravdy, podľa viery tej, ktorá kroz Evanjeliu v nich ožila, i oboznamujú národ svoj s Božím svetom na lóne prírody jestvujúcim i s ľudským svetom na základoch toho prirodzeného sveta v prítomnosti a v histórii sa zjavujúcim, a zase s Boho-ľudským svetom zrejším v cirkvi kresťanskej a v živote, jaký táto svätá cirkev na svete vzbudila a utvrdila, aby Slovan ani v bludy reálneho a materiálneho sveta, ani v poblúdenie márnomyseľných, pošetilých a pyšných idealistov neupadol, ale dejstvoval po veky v službe Boho-ľudského sveta, alebo živej a večnej Bohom posvätenej skutočnosti. Následkom toho musí naša výchova jinou byť, nežli bola výchova romanských a germanských národov, a my pravdu živú — skutočnú — Boho-ľudskú, musíme uvádzať do škól a do literárnych diel našich. *)

*) Tak je: Áno, bratia:
Kresťanskou osvetou ide sa ku sláve.
Kde osveta táto, účinná shoda,
Kde je srdce božie a obetavé:
Tam si večne tróni sláva a svoboda!

Red.

Orol a pavúk.

(Podľa Krylova.)

Vyletel orol na vrch tatranských hôr,
A tam si sadnúc na limbový sokor,
Hľadel na kraj pred sebou rozprestrený,
Jak ten Boží raj krásny, utešený:
Tak vidiekami rieky sa fahaly,
Tu háje, nivy, lúky previtaly;

Zas tam v priepasti a tu prosried lesa⁷
Zelenaly sa morské oká, plesá.
„Ďaka ti, Perún, že si, stvoriv ten svet,
Z božej vôle dať ráčil mi taký let,
Že na každú výš vzletím bez úzasa,
A že ztade na sveta hľadím krásu,

Kam žiadna živá duša nevyletí.
V tom mu z konára pavúčik odvetí:
Páčte že, páčte tohoto chvastúňa!
Hádam ja nize teba sedím tuná?
Orol pozre: a pavúk to, nik iný
Nad nim samým už pletie pavučiny;
Na letorosti súka, liece, jachce,
A tuším slnce zatkať orlovi chce.
Jako si vyšiel na túto výšavu?
Obráti orol k pavúkovi vravu:
I ti, čo lietat odvážne umejú,
Veru nie všetci sem sa púštat smejú,
A ty si bez kriel, slabý; či si lazil?
Nie, nie, ja by sa nebol opovážil.
Jak že sas' teda dostal sem? Hovor priam!

Na chvoste svojom vyniesol si ma sám:
Tu však udržia ma i síly moje;
Tak prosím, nechaj veličanie svoje,
A znaj, že ja... Tu vietor v prudkom lete
Pavúka zase na samú zem zmete.

* * *

I vám i mne sa zdá, že sa ten ponáša
Z pomedzi všakových sveta nedoukov
Na takýchto pyšných začaste pavúkov,
Ktorý sa prilepiac na chvost velikáša,
Na vrch sa vytacká a tak nadúva hrud,
Jak by mu Bôh bol dal moc a orličí let,
Hoc vietor nestojí viacej, iba zaduf,
Aby ho odniesol i s pavučinou het.

Nezabudov.

Urobme si kalendár národný!

(Slovo ku tým, ktorým patrí.)

Bolo to v jednej spoločnosti, keď som sa ozval: My Sloveni mohli by sme mať do-cela slovenský kalendár.

Jako? bola otázka.

Nuž tak, odvetím, žeby sme mesiace vo-lali po našsky a nie po cudzinsky, abo práve cudzo-pohansky.

To je nemožno, namietne jedon z prí-tomných; lebo trebars sú názvy z čiastky i pohanské, preca sú zväčša poslovenčené a národ náš drží sa jich.

Veď práve za to, odpoviem ja, mohli by byť celkom slovenské. Veď, keď národ náš privykol už ku názvom pohanským: prečo by mu nebol bližší kabát jako košela. Má teraz v kalendári svojom: Januariusa, Marti-usa, Majusa, Juniusa. No, to sú bohovia pohanskí, a sice rímskí. Jích doba dávno už zanikla.

Ale to je už v obyčaji, odvetí protivník.

Nuž keď si osvojíme svoje vlastnie ná-zvy, teda tieto takže príjdu do obyčaje. Nuž či si jedon abo druhý z nás, keď povie na pr. Januar, pomyslí, že to bol boh ten dvojo-tvárny Janus; abo keď povie Martius, Ju-nius, či pomyslí, že tamten bol bohom vojny, táto (Juno) ale bola bohyňou manželstva? Veru nie! Názory starej mythologie cudzej u nás vyhynuly; nemáme živé povedomie o

nich; boly nám ony cudzími, a teraz sú ven-koncom už mrtvými.

No pri tom povážte to, že keď my Slo-veni užívame názvy pohanské, a to cudzie: prečo teda radšej neprijmeme názvy trebars predkresťanské, ale naše národné?

Pravda, že v kalendároch našich máme i názvy našské, jako na pr. brezeň, dubeň, kveteň, srpeň atď. Nuž ale tu zase zpytujem sa: či tieto zodpovedajú názorom národným tak dokonale, jako tie, ktoré ja by mať chcel?

Brezeň (?) dostal meno, že v ten čas breza pučí; dubeň, že sa dub rozvíja atď. Toto sú ale názory len čiastočné, len miestne. Veď, keď sa breza mladí, začína sa zelenat i vrba, osyka, hložina, šíp atď. Na Zelený štvrtok máte už vždy púziky a prútiky šiba-čné na Velkú noc. Keď sa počína rozvetvo-vať dub, vtedy stojí zelený i buk, hrab, lipa, jaseň skoruch a jiné. Tým činom mohli by sme teda brezeň nazvať i vrbnom, dubeň ale bukoňom, jaseňom atď.

Tak čiastočne označujú náš pôvodný, ná-rodný názor i jiné názvy. Na pr. červen, čer-venec, srpen, listopad. Tu máte označené len jednotlivé zjavy v obore prírody; zjavy to len z výsledku (a consequenti) vzaté. Veď srp užívame nie len v auguste, ale i v máji, septembri; list padá i v oktobri, črv liahne

sa i v apríli, ba cez celé leto. Že názvy tieto sú lokálne, svedčí jich upotrebenie, na pr. Juhoslovanom je srpeň julius, nám je už august, oným je listopad oktober, nám je november.

Tak schodili i Nemci, že sa pri názvoch mesiacov oddialili od názorov škandinavskej mythologie. Na pr. čo za miestny názor je to: Heumonat, Obstmonat atď.

U Francúzov máte tú samú nedokonalú symboliku. Probovali oni neraz ustáliť názvy nové; na pr. po revolúcii 1789, keď za základ mien mesačných vzali doby ročne jaro, leto, jaseň a zimu — a na základe tomto utvorili si názvy, na pr. mesiac jarní, predjarní, pojarň atď. To samé nasledovali v istom čase i Maďari.

Povedomie pôvodných názorov národných, jako vidíte, stratilo sa u Juhoslovanov, u Čechov, Polianov a u nás. I Horváti chopili sa pri názvoch kalendárových názorov časových, na pr. Ožujak (januar), Travenj (máj), Srpén (júl), Studenj (november).

No, tušily kmeny slovenské z druhej strany, že má to byť inakšie na poli tomto, celá príroda šeptala jim, že nie sú doma. A tu chvála Bohu! že zachovaly sa aspoň nektoré názvy zo starej doby národnej. Na pr. u Rusinov: Sečen (januar), Ljutij (februar), Žjarec (oktober). Tu Ljutij upomína na Ljutu, a Žjarec na žjare: nachodíme sa teda v kriese podania viery starovekej.

No pristupme už bližej k veci svojej.

Základom otázky tej, o ktorej je reč — je hviezdoveda. Starí Sloveni mali o sústave nebeskej väčšiu známosť, jako si to dneská myslíme. Oni žijúc v lóne prírody, pozornosť svoju obracali napospol na hlavnie úkazy oblohy, ktorá sa nad nimi rozprestierala, a na úkazy prírody, ktorá jich otáčala. Pred jích naukou hviezdárskou, jestli otvoríme jej starú knihu, istotne môžu sa zarumeniť astro-nomi stredovekí.

V podaní národnom najdete i dnes mnohé zrnka vedy tej. My poučenci ale nemáme smysel pre ňu. Prezývame to radšej poverami, boboňami, čarodejníctvom atď., keď ot-covia naši rozprávali nám o úkazoch oblohy nebeskej.

Jako všetky národy, tak i národ sloven-ský za staroveku mal súcit s prírodou. Vele-

bné úkazy na nebi zvestovaly mu moc bo-hov, v tom slnci a mesiaci, v tých hviezdach nevideli len svetlé telesá; no v nich znázor-nené boly jim samé božstvá. Čo teda vypra-vovali dedovia naši o nich, to nevážme na vážkach rozumu terajšieho; no musíme to brať v názoroch tých, jaké mali starobyľí Slo-venia. Tak ľahko uvidíme, že hlboko dumná bola jích veda hviezdárska a prírody, a že v tomto ohlade žiadnomu starožitnému národu, nevynímajúc ani Assýrčanov — neustupujú.

Sredom nauky tej je tak zvaný zvierat-ník. Zvieratník abo zodiakus je kries, obsa-hujúci znamenia slnečné. Takýchto znamení počítujeme dvanáctero, a tak každý jedon mesiac má svoje vlastnie znamenia. Sluko na ceste svojej do roka prejde teda jedno každé znamenie. Kde začína púť svoju, tam ju i končí, a kde ju končí, tam ju i začína — od veky vekov. Kries tento voláme zvieratníkom pre to, bo väčšia časť znakov tých nosí meno zverov; na pr. byka, leva, raka, kozorožca.

Keby sa ma neкто zpytal, jako pomeno-vali pradedovia naši jednotlivé čiastky roku, abo mesiace? . . . teda by mu zrovna odpove-dal, že menom samého znaku. Terajší únor bol jim teda dobou ryby, terajší dubeň bol jim dobou byka atď. Dľa toho snadno je nám uhádnuť, jako delili dedovia naši rok na me-siace. U nich začínal sa mesiac vtedy, keď sluko do toho abo onoho znaku vstúpilo; teda, keď to porovnáme s kalendárom teraj-ším: okolo dňa 20. každého mesiaca. Teraj-šia sústava kalendárska odchyľuje sa od onej starej a síce pre to, že náš nový rok začína sa 1. ladňom, rok staroveký ale začínal sa 21. prosinca. Bereme-li ale za základ sluko už vífaziace, a tak prechod jeho do znaku škopa: teda rok sa jim začínal 20. brezňom. Rozdiel prvý robí asi 20 dní, druhý asi štvrt roka. Napravenie kalendára krestanského za-kláda sa na novom počtovaní obehu zeme; na poli cirkevnom ale má základ obriezky Krista Pána. Medzi týmto a počtovaním staro-verským máme ale teraz rozdiel 12 dní.

Astronomický kalendár staroslovenský predstaví nám tento obrazec:

I. v polroku letňom:

Mesiac škopa od 20. brezna do 20. dubna.
Mesiac byka od 20. dubna od 20. kvetna.
M. blížencov od 21. kvetna do 20. června.

Mesiac raka od 21. června do 22. června.

Mesiac leva od 23. června do 22. srpna.

Mesiac panny od 23. srpna do 22. septembra.

II. v polroku zimošnom:

Mesiac váhy od 23. sept. do 22. okt.

M. škorpiona od 23. okt. do 21. listop.

Mesiac strelca od 22. list. do 21. pros.

M. kozorožca od 22. pros. do 19. ladňa.

M. vodnára od 20. ladna do 19. února.

Mesiac rýb od 20. února do 19. brezna.

Dľa toho teda mesiac astronomický mal svoj počiatok v dobe tej, ktorá dľa nového kalendára pripadá na deň 20.

Dedovia naši delili oblohu na dve polkule: a síce to znovuzrodené slnko, abo zosobnený Vintalko, vstupovalo na prvú polkulu, z toho dvoru najnižšieho, vždy vyššie a vyššie, až keď prejdúc šesť dvorov, vystúpilo najvyššie. Doba táto trvala od znaku kozorožca až po znak raka, abo od 21. prosinca do 20. června. V dobe druhej slniečko z vrcholu svojho zostupovalo vždy nižšie a nižšie, t. j. keď putovalo od znaku raka až po znak kozorožca, abo od 21. června až po 20. prosinca. Tu teda takže predchádzalo šesť dvorov, takže cez šesť znakov nebeských.

Dvojaká táto cesta mala i dva obraty, a síce slnokrat zimošný a slnokrat letný. I jeden i druhý obrat mal zase dva odseky. Odsekov týchto hranicou bola rovnodeňnosť, a síce obratu zimošného rovnodeňnie jaseňné, a obratu letného rovnodeňnie jarnie. Obe rovnodeňnia boli strednými stanicami slnka na ceste jeho: tam to v dobe jarnej delilo zimu a jaro, toto v dobe jaseňnej delilo leto a jaseň.

Názory tieto hvezdárske prešly zo starovekého podania i do cirkve kresťanskej. Jako na čele každého mesiaca stojí istý znak; tak i v cirkevnom kalendári nachádzame osoby svätých, z dejpisu kresťanského vzatých. Názory prírodné prenesené byly tedy na osoby dejpisné. A tu nachodíme tú istú harmoniu ideí, čo i v sústave astronomickej.

Nuž vidzme že, ktorí to hlavní patroni stoja na bráne každého mesiaca. I tu platí to, čo som povedal o slnku, že jeho prechod do jedného abo druhého znaku, nepripadá na prvý deň mesiaca, ale na jeho ostatniu tre-

tinu, abo okruhlým počtom, okolo dňa 20. jednotlivých mesiacov.

Porovnáme-li teda ústrojnosť kalendára kresťanského s názorami starovekými, teda najdeme ohľadom na zvieratník istú srovnalosť. Táto dá nám nasledujúci obraz:

Názory astronom.

Názory kresť.

V mesiaci škopa je patronom sv. Josef, v mesiaci byka sv. Juraj, v mesiaci bližencov sv. Uliana, v mesiaci raka sv. Ján Krstiteľ, v mesiaci leva sv. Blažej, v mesiaci panny sv. Anna, v mesiaci váhy sv. Michal, v mesiaci škorpiona sv. Demeter, v mesiaci strelca sv. Ondrej, v mesiaci kozorožca sv. Ján ev., v mesiaci vodnára sv. Pavel, v mesiaci rýb sv. Matej.

Na bráne rovnodeňnosti jarnej stojí teda sv. Juraj, a na bráne rovnodeňnosti jaseňnej sv. Michal. Cirkev kresťanská etí si jich spolu jako archanjelov, jako prastrážcov nebies. Jurovi v mythologii slovenskej odpovedá Tur a Michalovi Raduz; podobne Josefovi Vit a Jánovi Krst. Perun. Symboly duchovnie značia teda tu to samé, čo i názory astronomické.

No vidzme hneď názory astronomické. Porovnáme-li na základe sústavy hvezdárskej znaky zvieratníka s mythologiou slovenskou, teda budeme mať tento poriadok mesiacov:

Škop	Vintalko,
býk	Tur,
blíženci	Atolienka
rak	Zlatovláska,
lev	Perun,
panna	Morana,
váha	Raduz,
škorpion	Zlatá Baba,
strelce	Popelval,
kozorožec	Vineta,
vodnár	Jasoň,
ryby	Devana.

No, tie najstaršie názory dávajú nám ešte i tretí obraz, obraz mesiacov terajších a starých. A toto je už ostatnia brána ku našej vede starokalendarkej. Za to mám, že v najdávnejšej dobe i samé mesiace pomenovávali dľa božstiev, ačpráve na to písaného dôvodu nemám.

Staroslovenské mesiace nosily
e da názvy tieto:

Ladeň	volal sa	Jáchymko (Jasoň),
únor	" "	Devana,
brezeň	" "	Vintalko,
dubeň	" "	Atolienka,
kveteň	" "	Tur,
červeň	" "	Zlatovláska,
červenec	" "	Perun,
srpeň	" "	Moran (abo Morana),
žiari	" "	Raduz,
rujen	" "	Zlatá Baba,
listopad	" "	Popelval,
prosinec	" "	Vineta.

Názory tieto tak dobre sa shodujú s na-

ukou hvezdárskou, tak sú pôvodnie, žeby sme
jich veru bez všetkých rozpakov — osvojil
si a v kalendároch našich užívať
mohli. Dačo podobného nemal by žiadon
národ v Europe.

O desať rokov pominú práve dve sto-
letia, keď Gregor XIII., pápež rímský, uvie-
dol kalendár napravený. Nože, rozmyšľajme
i my o tom, čo som hore predložil; nám ne-
treba časomieru napravovať — nám treba len
osvojiť si to, čo bolo naše národné. Užívajme
radšej naše, nežli rimansko-pohanské názvy
mesiacov. Oj krásne byly tie názory de-
dov našich!

Petor Z. Hostinský.

Sankovníci.

Tichou nocou, zimnou nocou,
Pustým, tmavým údolím,
Kade pnú sa čierne hory,
Osamelý stojí mlyn,

Kade skalní potok hučí,
Obrnutený krajami,
Letia, letia sankovníci,
Krutými cestami.

Hory, doly preletujú,
Dívajú sa na kraj ten,
A v dedinkách oddialených,
Tichý už panuje sen.

Nikde sa ohník z kozuba
Už nejasá obločkom,
Ale pri mesačnej žiare
Rozoznať od siene dom.

Nevídať, veru nevídať
Íst po ceste žiadneho,
Ale vídať pustým potom
Vĺčka blúdiť clivého.

Tatry skryté sú v osuhlí
Z oboch od Kriváňa strán,
Ale Kriváň čisto čneje,
Mesiac jasno svieti naň.

Pustá hora ticho stojí,
A tí letia ako pták,
Dumno hladia v šero noci,
Tak jim je to zvláštne dák.

Už sa v dialke zatratili
Pri samotnom hostinci;
Dajme jim tam teraz pokoj,
Bo sedia si pri vínci. —

Graichman.

Nakladateľsko-účastinársky spolok zvolensko-hontiansky.

Úctive boli vyzvaní pt. národovci zvo-
lensko-hontianskí, aby prihlásili sa k nakla-
datelskému spolku za údov do konca oktobra
a na deň 14. novembra bolo ohlásené valné
shromáždenie. Našlo sa nás spolu šesť. — Že
shromáždenie skrovne vypadlo, to mohli by
sme síce pripísať neprijomnému počasiu, keby
nás nekormútilo to faktum, že mimo troch pt.

pánov neprihlásil sa ani jedon viac z celých
dvoch stolíc.

Zasadnutie previedlo sa, a do pojedná-
vania prišli vážne veci, medzi iným čítané
boly stanovy, vypracované p. predsedom. Pod
č. 11. zápisnice naložené je nižepodpísanému,
aby uverejnil tieže stanovy, žeby dotýčni pp.
presvedčení o povahe spolku, všetci prihlásili

sa čo skorej k nemu. Spolu nariadené č. 6. nové vyzvanie, ktoré konám teraz s najväčšou ochotnosťou, z celého srdca, zo všetkej sily, prosiac všetkých opravdivých vlastencov slovenských týchto dvou sestrenných stolíc, aby neváhali, aby si pretreli oči, aby popretahovali údy, a skočili krepko na rovné nohy, zbadajúc, že je už vysoko slniečko, a treba ponáhľať sa k práci.

Pánovia, hor sa k činu! Nekolimbajte sa v tom sladkom povedomí, že však ste národovci, uznávajú sa za Slovákov, nezapierate svoju krv, ste členami Matice, čítate slovenské časopisy, napíšete tu i tam článok lebo dopis do nich: to nenie dost; ešte tým veľmi máličko z vašich obrovských síl venujete národu; ešte pracujete len z diletantizmu, necítate žiadnu zaviazanosť, žiadnu povinnosť, až chcete, môžete i pri najsúrnejšej veci pero odložiť: nikto Vás nepobúri v pokoji; tým ešte nie ste zapriahnutí v práci pre národ; že uznávajú sa za národovcov, tým neodstranujete žiadnu vinu od seba, no uvalujete jich stá a tisíce na seba. „Keby bol neprišiel, nemali by hriechu. . Nie ten, kto mi rieka: Pane, Pane... Ukáž mi vieru bez skutkov...“ atď. atď. Nehovorte, že nám je dost jedna Matica, ktorá vydáva knihy, a ktorá spája nás: to je pramálo, to nenie žiadno spojenie, až ho nebudú značiť menšie uzle, okresné spolky, miestne skupštiny. Krajna má okolia, stolice, okresy, mestá, dediny, a naposledok ešte rodiny jako základ. Církev má biskupstvá a farnosti. A tak musíme i my mať vedľa veľkých spolkov, ktoré viažu celý národ, menšie, ktoré opravdivým spravia to spojenie.

S Božskou pomocou zakladáme tri spolky v Krupine: pomocnicu, dielňu a nakladateľský spolok. Aspoň každý siahnite k jednomu. Či Vás nevábí ani literatúra, jako vedeckých ľudí; ani zisk, ani realnosť, ani sám ľud? Oh, kto že by nevytýkal: toto vraj lebo takto nerobí sa v písomnosti! Nehovor mnoho, ale prichyť sa sám, a rob! Nemáme najatých sluhov, ani platených robotníkov: medzi svojských, medzi najbližšiu rodinu podelená je práca; každý nech vie, že pracuje pre seba, a nikto nepracuje za neho, ani on za nikoho. — Nemáme vraj fabriky? Ah, kto že by netúžil za ziskom, nech by len stál na čele

podniku cudzinec a rodený špekulant?! Ale taký podnikateľ, ktorého „was heisst spekulation“ je statočnosť, ten nemá prifažlivosti — ktorý neospevoval by ľud; ktorý nebol by ochotný všetkými silami dvíhať ľud — v myšlienkach; ale k jeho biede sa znížiť, a jemu krajciarom pomôcť: „das geht nicht.“ Nech sa vyníma sám, kto je vo výnimke, nech v našom okolí vstúpi každý aspoň do jednej z našich spoločností — lež do jednej — ku nakladateľskému spolku nech pristúpi každý. Nech si ho považuje jako svojho miláčka, svojho krajana; nech si ho každý položí medzi drahé kamene svojej koruny. A prečo majú vstúpiť všetci? preto, lebo je to literárny podnik, a všetci „prajeme“ osvetu národu nášmu.

Oh, kedy že sa počnú u nás prúdy, ktoré strhávajú všetko sebou?! Kedy že to príjde u nás do módy, že sa jedni pred druhými budeme haňbiť? Kedy že bázeň pred národním opovrnutím, pred odsúdením kroz verejnú mienku, bude bezvýmienneým heslom k činu? Kedy že zavítá už aspoň v národovcoch tá národnia hrdosť, ktorú tak horko oplakávame v našom ľudu?! — Pozrite len, čo robia naši bratia Mađari; jednomu Batianimu vedia stavať pomník za 25—35 tisíc! Poviete: Majú magnášov, ktorí zadlžujú sa po uši, aby kládli obeť na oltár slávy. Prečo to robia? Lebo viaže jich k tomu istá neodolateľná moc, istý rešpekt jedného pred druhým, istý pochop statočnosti. Ja síce neradím robiť dlhy, ale — koho že zdobí viac statočnosť, jako Vás, drahí Bratia? Hor sa teda, nemeškajte! Obviňujeme náš ľud, že je hluchý k dobrým radám; hladzme že predovšetkým odobrať jed tejto vyčítky sami na sebe!

Ešte musím niečo pripomenúť o nádejnom našom spolku nakladateľskom. Ozvaly sa hlasy, aby náš spolok spojil sa s V. Revúckym, žeby sme vraj nerobili separatismus.

Mám česť vyjaviť z naloženia č. 7. zápisnice, a v smysle shromaždenia, že náš spolok nespojí sa s revúckym, „nevidiac toho potrebu, áno presvečené (shromaždenie) o škodlivosti takého kroku, vyjaviac, že to nenie ani drobenie síl, lebo práve vyvinutie síl, ani separatismus, lebo náš nádejný spolok nepovstáva z údov tamtoho spolku, a cieľe

jejich nekrižujú sa, a doplnujú sa.“ — Ale v čom malo by záležať to spojenie? V spoločnom ciele? V spoločnej kasse? v spoločnom úradníctve? Ktorékoľvek považujeme, každé dostatočné je i samotné zadať smrteľnú ránu našemu spolku. Alebo v jakom spôsobe? jako odvetvie? Načo také formality, ktoré odnímajú samostatnosť, svobodné pohybovanie a podujímavosť, a nakladajú korešpondenciálne výdavky, bez ktorých možno byť?

Prečo že by naša samostatnosť a túžba po svobode mala byť bilagovaná drobením síl, separatizmom a sektárstvom? Neopakujem už povedané veci. Nenie ani drobenie odberateľských síl, lebo cieľom veľko-revúckeho nakladateľského spolku je, vydávať vychovateľské a vôbec do abstraktnej vedy viac siahajúce diela, a jeho obecenstvom je inteligencia. Náš cieľ je romantika a technika, a obecenstvo sám ľud. Že sa tu síce nedá (ani netreba) vyvíeť prísne ohraničenie medzi obecenstvami, to mi snadno každý uzná. Zoznávam síce, že cieľ nášho spolku je na teraz priobširne vyslovený, ale na teraz nemôže ináč byť. S radosťou pozdravíme podobný podnik na milom Slovensku, ktorý vy-

delí si jeden obor z našich mnohých za výlučný cieľ. My budeme mať vždycky tolko taktičnosti, že nebudeme jedon druhému odovrávať. A daj to, Pane Bože, žeby čím skorej v každej stolici bol podobný spolok, a spojených vela rozširovateľov slovesnosti a osvety medzi ludom! V diele osvety dá sa pracovať len z blízka. Len si počítajte koľko rodnín jesto v jednej stolici, a hneď uvidíte, či náš spolok sily drobí. Clara pacta boni amici.

Ešte raz teda vyzývam a prosím Vás, drahí Bratia a Rodáci, bez meškania a na jedno heslo von do pola! Nech Vás tiahla i tá okolnosť, že vedľa spolku bude i knižnica takých diel, ktoré možno len spojenými silami zaopatriť, ktoré nemôže si každý o sebe zadovážiť. S Bohom do skorého videnia.*)

A. Kmet, zápisník.

*) Keď sa z blahonosného podniku tohoto srdečne tešíme, privolávame statným bratom našim tam pod švarným Sytnom bydlíacim hromovité „na zdar!“ Jedine spolkami možno nám zdárne napred! I myslíme, že nebude upovedomeného Slováka pod našim Sytnom, ktorý by sa nestal činným údom tejto prvej slovenskej „Maticie ľudu,“ jaká u bratov Čechov veľmi zdarne na ľud účinkuje. Red.

Listy z Čiech.

IV.

Podav v predošlých listoch svojich nektoré myšlienky a náhľady o českom živote literárnom, zdá sa mi nie nezajímavým, učiniť, jako vloni, sumárny prehľad po celoročných výsledkoch tohoto života a jeho pôsobnosti.

Nemožno ovšem prebierať jeden odbor literárni za drahým, tým menej spis za spisom. To nám nedovoľuje ani čas, ani miesto, ani náš program. Môžeme hľadať len k tým úkazom literárnim, ktoré nám sú najbližšie, a — po našom náhľadu — tiež i najdôležitejšie jak pre duševný vývoj národa, tak pre svoj z toho plynúci význam v dejinách literatúry i vzdelanosti.

Literatúra je dušou národa a poesia srdcom tejto duše. A jako najmenšia pohroma tohoto vzácneho nervu má v zapätí smrť ce-

lého tela, tak i úpadok poesie veštil by trdnú budúcnosť národa. Že však my Čechovia nejavíme ani najmenšiu chuť rozlúčiť sa s týmto svetom a učiniť tak miesto oným našim „priateľom,“ ktorí zo srdca najvrúcejšieho priali by nám kráľovstvo nebeské, toho dôkazom vzrastajúce rady našich pevcov a vzkvetajúce púčky na kričku národnej poesie českej. Že čo do ideálneho snaženia po nebotyčnom bodu pieridských vnaď behužial ešte platí dobré jinak heslo: „kde stanul, posud stojí Čech,“ jest síce celkom pravda, avšak preca nemôžeme upierať, že by sme aspoň ponekud neboli učinili krok vyššie ku výslniu neobmedzenej krásy poetickéj. Objavily sa nám v behu letošního roku mnohé talenty pevecké, ktoré veľiké nádeje vzbudzujú a výrok náš ospravedľňujú. Medzi tými však zaujímajú prvnie miesto i čo do času

i čo do vniutornej ceny dve mladistvé ženy: Eliška Krásnohorská (Pechová) a Albína Dvořáková-Mráčková, obe skutočne zvláštne a zaujímavé úkazy na obzore literatúry českej. V dejinách našich duševných zaujíma už žena česká miesto veľmi čestné. Nielen že ju vidíme vždy zároveň kráčať so snahami pokroku vôbec, no i literatúra česká zvlášte v obore belletristiky číta ženské mená k prvým hviezdám svojim. Ktorý milovník českého románu neznal by genialné plody Boženy Němcovej a Karolíny Světlej? Obe siahly do bohatých ložísk národného života, aby umelou rukou obohatily nás najkrásnejšími drahými kameňmi, plnými lesku, jako sú „Babička“, „Vesnický román“, „Kříž u potoka“ atď. — I jiné odbory literárne vidíme už pestované jemnou rukou ženy, ale v obor básnický nepustila sa ešte žiadna, vyjmajúc nektoré plaché a nesmelé pokusy. Za úkel vážny obrátili si ho teraz Eliška Krásnohorská a Albína Dvořáková-Mráčková, ktoré nedlho po sebe vystúpili s väčšími zbierkami básní. Od prvej máme „Z máje žití“ a od druhej „Chudobky.“ Obe zbierky dýchajú hlbokým citom, eleganciou a uhladenosťou formy, krásou mluy a originálnim pojmáním svojich predmetov, avšak čo do obsahu samého, sú to dve hotové protivy. Albína Dvořáková je vo svojich poesiach pravou ženou: nežná, mierna, elegická až ku bólu; kdežto keď Eliška Krásnohorská nebola sa podpísala, nikto by ani netušil, že tieto búrne vylevy rozháranej fantázie prýstia sa z niader devy: taká mužnosť, keď neriekame mužskosť, z každého verša dýcha. Ačkoľvek sa to zdá byť psychologickou záhadou, v objektívnom pojmání veci nepadá to preca nijak na váhu a tu sa musíme rozhodne oprieť náhľadu, jakoby typické tieto básne Krásnohorskej boly viac bombastické nežli cítené: bombast by nikdy nedoviedol uchvátiť tak, jako to dovedie Eliška Krásnohorská. A práve jako ona dovedie uniesť svojou bujnou fantasiou, tak dovedie Albína Dvořáková naladiť čitateľa k najhlbšiemu súcitu svojim — abych so Shakespearom povedal — „zo srdca svojho“ — vyspievaným dojímavým bóľom, ktorým piesne jej tak presiaknuté sú, že na nich nič delanej sentimentálnosti nepozorovať, ale že v celej svojej prirodzenej

jednoduchosti a kráse pred nás predstavujú. — Z básnikov mužských je tu pohrabnia zbierka básní Aleša Balcárka, veľmi nadaného a bohužiaľ veľmi skoro zosnulého mladého pevca, ktorého práce preniknuté hlbokým citom a vyznamenávajúcou sa ľahkosťou a vhodnosťou formy vzbudzovaly k najlepším nádejám.

Podobne skoro má sa to s „Prvosenkami“ najnadanejšieho z mladších básnikov, Václava Šolca. Ten sotva že doredigoval ešte druhé vydanie tejto zbierky svojich väčšinou úchvatne krásnych poesíí, keď tu náhle nemocou prsnou zachvátený, proti všetkému nadaniu, v najlepšom veku skončil. Smrť jeho prekvapila nás tým viac, čím menej sa jej kto nazdal a dojala tým bolastnejšie, pretože bolo známo, že nebožtík práve sa pripravoval k väčším prácam poetickým, ktoré zajiste by boly literatúre našej len k ozdobe slúžily.

Bolo to v piatok dňa 7. júla, keď ma Václav Šolc navštívil celkom zdravý a v úplnej sile. Pred týždňom práve priniesol pražský jedon list kritiku o Koberovej „Národnej Bibliotéke“, v ktorej nakladateľ proti vôli a bez vedomia Šolcovho umiestil jeho „Prvosenky“, ktoré dľa úmluvy maly vyjsť čo samostatný spis o sebe. Zmienená kritika karhala redakciu „Národnej Bibliotéky“ právom, že jedná bez všetkého plánu, avšak pri tom sa pán kritikus otreľ o Šolca takým spôsobom, že nemožno inak nežli domnidvať sa, že to písal buď človek, ktorý Šolcove spevy ani nečítal, buď nevedomec alebo čokolvek inšie, len nie rozšafný a rozumný kritik. Šolc si mi na učinenu krivdu sťažoval, tázajúc sa ma o radu v tej veci. Umienu si ísť do Prahy. Hovorili sme za dlhšiu dobu o veci tej, až Šolc konečne sa rozlúčiv, vracal sa k domovu. Ponevác som bol vtedy práve prechoreľ, nedovolil mi, abych ho ďalej vyprevodil, „žeby mi to mohlo uškodiť.“ Sám však vrátil sa práve tak, jako bol pred troma hodinami prišiel, totiž pešky do Sobotky, vzdialenej na tri hodiny cesty. O moje zdravie mal starosť — po mojej choravosti nebolo druhého dňa ani pamiatky — a za týždeň, práve v piatok bol bujarý Václav Šolc — chladnou mrtvolou! Nespravedlnosť ztrpčila mu poslednie okamžiky života, života to plného útrap, strá-

dania a temer zúfalstva. — Dôkladný životopis Šolcov bol by znamenitým príspevkom k štúdiu psychologie; jeho celé konanie a pôsobenie bolo a je dosiaľ všetkým záhadnou, nerozluštenou pohádkou. Bohužiaľ nemožno*) tu širšie sa rozhovoriť o tomto narcisu českých básnikov — buď mu aspoň posvätená vrelá slza sústrasti a priateľstva!

A teraz od zomrelých zase k žijúcim!

Sväzočok prostomilých plodov mladého srdca vydal Josef Kuchař nedávno pod titulom „Za soumraku,“ z ktorých však o individualite básnika dosiaľ nijako súdiť nemožno, lebo upomínajú i obsahom i formou veľmi na svoj vzor, Hálkove „Večerní písně,“ v ktorých ducha i smer vyniknúť hľadí, lež aby súd taký dovoľovali. Miestami sú zase až nápadne napodobnené Lenauove „Píesne v rákosí“, ačkoľvek sa nemôže nikde vyčítať autorovi, žeby sa bol dopustil plagiátu. Toto platí viac o prvej polovičke zbierky, nežli o druhej, kde však sa nám opäť iné vzory vyskytujú. No, z toho nerobím básnikovi žiadne výčitky, majúca za to, že je to príprava k dráhe vážnejšej, a že tuto Pegasa svojho len jako na zkušku von vyviedol. Zkúška sa však výborne podarila: pôjde to! Ačkoľvek ešte nedosahuje nikde vrúcnosť a eleganciu dikcie Hálkovej, stručnosť jeho myšlienok a zaokrúhlenosť obrazov v plnej miere, preca snaha jeho po tom nenie bezúspešná. Je ovšem ťažko taký vzor dosiahnuť, lebo práve Hálkova sila a majstrovnosť spočíva ťažko svojím vo „Večerních písních,“ a on nikde nedoviedol zaprieť lyrika, nerieknem-li, prekonať ho iným druhom básnictva či dramatického či epického. Známa táto zjavná i v jeho poslednej pôvabnej výpravnej básni „Děvče z Tater,“ kde ovšem už nevystupuje na úkor živlu epického, jako to bývalo v starších jeho prácach. Pracou touto preslulý poeta obohatil nemálo literatúru našu, a vyslovujeme pranie, aby muž neochaboval v jarosti junosa, aby redaktor netlačil v pozadie básnika, čo i obťažná práca redaktorská, ktorá všetkého uznania zasluhuje, má-li svedomitá byť, mnoho času vyžaduje.

*) Veľmi milé by nám bolo, keby ste to svojim časom učinili. Red.

Prvej však ešte, nežli prejdeme úplne k našemu časopisectvu belletristickému, nesmieme pominúť Nerudovú zbierku feuilletonov „Různí lidé“, kde obratným perom zručného feuilletonisty líči spisovateľ dojmy z ciest konaných či ideálnych. Ostatne nevyšlo žiadne väčšie dielo belletristické prosou, ti ktorí spisovatelia obmedzili sa na uverejňovanie svojich plodov v časopisoch. Tak Karolína Svetlá prispela „Květom“ a „Světozoru“ prostomilými dvoma poviedkami „Mladší bratr“ a „Černý Petříček,“ sestra jej Podlipská uverejnila v týchže časopisoch povesti „Stará píseň“ a „Jinověrci“ menované, v ktorých osvedčila zvláštno majstrovstvo v kreslení povah. Ďalej priniesli „Květy“ viacmenej zdarilé novelly a poviedky od Šmilovského (Starý varhaník), od Háľka (Na statku a v chaloupce), od Venceslavy Lužickej (Kávová společnost), od Štolby (Starí blázni a Jak Anče ztratila bolení zubů), od Melišovy-Körschnerovej (Flašinetářova rodina) a od Krásnohorskéj (Odplata). Epickú poesiú máme vo „Květích“ riedšej zastúpenú, lež lyrickú a reflexívnu; vedľa už zmieného Háľkového „Děv. z Tater“ je tu len úryvok „Píseň o Václavu“ od Antola Haška, „Úděl génia“ od Jos. Düricha a „Joza Skalák“ od Václ. Šolca. Z ostatných básní zasluhujú zmienku Douchove príspevky „Chrám a mečet,“ „Poutník a růže,“ a Sládkova „Poslední píseň.“ — Príloha Květov „Ženské listy“ má za program pojednávať o emancipácii žien a podávať príspevky z pier ženských; i predviedla nám už mnohú dobrú silu.

„Světozor“ priniesol toho roku vedľa zmiených už prác prosaických príspevky od O. P. (Poslední štědrý večer), od Václavoviča (Maria Bočarevna), od Jandy (Fantasmagorie života), od Korána (Probuzení) a od Hraša viac národných povestí, ďalej estetické pojednanie od Tvrdíka „Krásy přírody.“ V prílohe uverejnené je viac veľmi zdarilých humoresiek, najviac z pera nadaného Svato-pluka Čecha. Čo do poetickej časti je tu epika zastúpená silnejšie; avšak najviac zostáva časť táto z prác začiatočnických, z ktorých čestnú výnimku tvorí Šolc (Rubáš, Věštba Libušina a Krvavé růže), J. V. Čapek svojimi „Národními pověstmi“ a Antol Čapek svojou elegantnou balladou „Pěvčův

odkaz.“ Ďalej zasluhujú čestnej zmienky Bělohrobský, Kalbáč, Marjanko, Tvrdík atď.

Celkom teda vidieť, že oba obrázkové listy pokračujú statočne ku predu, získavše si i o popularisovanie vedy zásluh nemalých, jako i krásnymi vyobrazeniami o české umenie. Čo však pri Světozore i toho roku kárať musíme, jest, že nedbal plánov v umiestňovaní obrazov. Generálovia, vojaci, humorigstické obrázky a podobné žarty patria preca do prílohy a nie do hlavného listu, ktorý má byť seriosnému umeniu menovaný.

Tiež zarazený vlní časopis „Obrazy života“ počína si veľmi čule; pravú epochu však učinila tohto roku „Osvěta“, mesačník to vydávaný známym obľúbeným spisovateľom Václavom Vlčkom s programom zahraničných „Revue.“ Práve vydaným číslom (vidz: Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy. R.) ukončený je ročník prvý, a môžeme s najlepším svedomím dotvrdiť, že úkolu svojmu v miere svrchovanej dostál. Jak hojnost tak i dôkladnosť podaných článkov vedeckých ručí za to, že redakcia i na ďalej s vážnosťou dôstojnou prevádzať bude svoj program. Články „Osvěty“ sú každému kolkotolko vzdelanému laikovi prístupné; z belletristických zaznamenávame „Hubičku“ od Karolíny Světlej a hist. poviedku „Golgota i Tábor“ od redaktora; mimo toho v každom čísle zdarilé básne od mien zvučných. Prajeme „Osvěte“ zdaru čo najlepšieho.

Zo žurnálov politických zostalo všetko pri starom; jedine „Pokrok“ prešiel z majetníctva p. Skrejšovského do rúk družstva, v ktorého čele stojí Dr. Rieger, tak že je teraz orgánom našich politických vůdcov. Že tým na programe jeho pranic nezmeneno, vy-

svitá zo solidarity českej národnej opposicie samo sebou. — Prekazeným vyrovnaním a víťazstvom zúrivých ústavákov nastáva časopisectvu politickému opätne dočasná persekucia: tak že jedon list nekdy rovno za sebou dvakrát býva konfiskovaný. Statočnosť našej žurnalistiky je však známa, a ona prestojí novú dobu útrap práve tak stoicky jako celý český národ! — Zvláštnieho však povšimnutia zasluhuje jedon list český, ktorý bohužiaľ v zemi českej veľmi malej podpory dochádza. Je to „Opavský Týdenník“, jediná bašta našich snah v zuboženom, nepriateľmi zaplavenom Sliezsku, ktorý má apoštolskú úlohu, prebúdzat ešte dosiaľ driemajúce povedomie slovanské a české medzi našincami na najkrajnejšom pomedzí hltavého súseda teutonského, ktorý len na príležitosť čaká, kedy by po obeti svojej skočil a ju pohltiť mohol. „Op. Týd.“ zastáva statočne spoločné záujmy koruny českej a historického práva jej, a je to veru pravý div, že dosiaľ ani raz nebol konfiskovaný. —

Tak by sme boli sa ohliadli po onej literatúre českej, ktorá na vývoj a zošlachtenie ducha národného javí vliv najprímejší a najvýdatnejší a mohli by sme túto prehliadku ukončiť, keby nám nebolo zastaviť sa ešte nad jedným hrobom drahého zosnulého. Jest to — almanach „Ruch“, ktorí niekoľkí ľudia tak chytro zavraždili, práve keď sa chystal k najbujnejšiemu životu. Tohto roku sme tu mohli mať už ročník IV., avšak . . . ! Dľa „Věstníka bibliografického“ ujal sa v lete redakcie „Ruchu III.“ pán Julius Ryšavý-Nejedlý, avšak neklamú-li všetky znamenia, je telo dosiaľ omračené už mŕtvou. Bodaj by nás to klamalo!!

Charvatecký.

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

Hlboké dňa 16. decembra. Ct. pane redaktor, milý Brat mój! Velmi rád bych voľacím prispiet k Vaším prácam, no nelžá, vonkoncom nelžá mi obrátiť zrenie ku krásomnej haluzi písomnosti našej, k tejto prvej láske mojej, pre tie surovejšie a preto i len takým kozákom zanechané úlohy pozostalého ešte života, jako jedon z nich ja.

Nechcem ale, aby ste boli aspoň bez týchto pár riadkov Vy, ktorý tolkým životným súcitom nesený ste k zahľadom tým, z ktorých vypučil sa tento terajší život Slovenska. Prijmite odo mňa srdečný bratský rukotisk za živé, čerstvé vedenie Orla. Jak bych nemohol vydávať budúceho roku C. Listy, za ktoré mi Orla posielate, ráčte ma

preznačiť za stálého predplatiteľa svojho. — Vytvrďte v dobrej snahe do posledného haliera; vždy bližšie nás sú doby víťazstva; a keďby i toto nie, základ náš je svätý a Bohom daný: a to je dosť pre muža lepších cieľov si vedomého. A čo hneď by desať „Nyitra“ a „Unghvárov!“

Ďakujem Vám za mnohé v Orlovi sdelené vedomosti, za ktoré najme ja, ktorý, pri všetkom inak spojení svojom so svetom, tak často v nevedomosti zostávam, veľmi som Vám vďačnosťou zaviazaný. Udržte, udržte nám pamiatku drahú Orla Štúrovského a Sokola Paulinovského v Orlovi Kalinčák-Sytianskovskom!*)

*) Ja všetko milerád konám i podujat som hotový za kresťanskú osvetu môjho drahého národa — a čo bych jakékoľvek trpkosti prežiť musel. Výpoveď veľkého nášeho Ludovita: „My chytili sme sa do práce du-

Neverili by ste, jako žilkami srdce zahrály drahé sloky spevca piesne „Hej Slováci,“ v 11. čísle Orla uverejnené! Len starých kozákov do predu, to robí šum a ruch medzi kozáčinou! Vôbec 11. číslo Orla chytá chlapa náležite. Ale koniec musí byť. Preto len ešte srdečný vinš, aby Vám dal Pán sily a požehnal bohatierske dielo Vaše! Váš srdečný brat

Dr. Hurban.

cha, a preto prejsť musíme cestu života trnistú“ — nevychádza mi nikdy z umu, či mi šťastie lahodí, či ma bije zlý svet; i stojím jako skala, bo veď „sláva národa hodná je obetí.“ Bože daj, abych v budúcom roku pri mojom literárnom podujatí tak hmotne podporovaný bol, jako si to Vy a s Vami každý opravdivý otec i syn národu nášeho drahého praje: i s najväčšou ochotou budem sa usilovať, aby náš Orol mohutne lietal nad našimi Tatrami a budil k životu rezkejšiemu duše plesnivé, ospalé. Bože nám pomáhaj! Sytniansky.

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

Ресавски поштоноша (Resavski pošto-noša) nazýva sa časopis, ktorého prvé číslo nedávno v Svilajnici, v malom to mestečku kraja Čuprijského v kniežatstve Srbskom. Redaktorom je Jovan Šarić, pravoslavný kňaz z Dalmacie. Časopis tlačí sa v Pančevu v Rakúsku; i pojednáva o záležitostiach srbských a bráni národný život Dalmatincov.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Výborného časopisu tohoto vyšiel sošit 9., i obsahuje nasledujúce zaujímavé články: O českých spisoch Komenského. Podáva Fr. Zoubek. Omylové u vychováni (Dokonč.) Rozebírá prof. J. K. Škoda. — O drahých kamenech. Od prof. dra. Em. Bořického. — Najnovější dějepisická literatura česká. Od Ferd. Schulze. — Golgota i Tábor. (Dokončení.) Historická pověst od Václ. Vlčka. — O všeslovanském jazyku a písmě. Napsal prof. M. Hattala. — Osvěta vychádza dňa 25. každého mesiaca; predpláca sa na štvrt roka 1 zl. 50 kr. Redakcia i administracia je v Prahe v ječnej ulici č. 29 nové, 529—II. st. Odporúčame jediný v svojej forme časopis tento ct. obecnstvu našemu.

Divadel. ochotníčka pro mládež vyšiel sv. VI., i obsahuje dva divadelné kusy: I. Ptáčkové v kleci. Původní veselohra ve třech jednáních. Sepsal Jos. Renner, učitel na hl. škole ve Vodňanech. II. Láska

k rodičům čili Otec v cizině. Původní činohra ve třech jednáních. Sepsal Jul. Ed. Brachtl, učitel ve Vyškově na Mor. V Praze. V komisi kněhkupectví Theod. Mourka 1872. Stran 80, cena 30 kr.

Košut o české otázkce a politice Rakouska vůči Slovanům. Vydal F. Sláma. V Pešti 1871. V Praze v komisi kněhkupectví Dr. Ed. Grégra a Dattla. Str. 16, cena 14 kr.

Fotografické Album. Číslo 12. predstavuje nám dva kráľovské reskripty ku sne-mu českému. Jednotlivé čísla stoja 10 kr. i možno jich dostať v knihkupectve Th. Mourka v Prahe. Keď u nás podobného podniku niet, či by sl. nakladateľstvo nemohlo viac zreteľu mať i na nás? Myslíme žeby sa tak i na Slovensku mnohí odberatelia našli. Na zdar!

Spolok sv. Mohora v Lublani uzavrel dňa 27. sept. na rok 1872 nasledujúce knihy vydat: Život Svätých, sošit VII., Krista Pána život i smrť, sv. IV., Večernice, s. XXV., Kalendár, Kupectvo a priemysel, peniaze a zbožie od Ferd. Kocvara, Pestovateľ dobytku od Fr. Govekara. Knihy tieto tlačil sa budú v 19—20.000 výtiskoch Roku 1871 prijal spolok 18.246 zl. 81 kr., vydal 18.090 zl. 69 kr.

Dr. Vošniak založil, jako známo, v Mariboru s inými slovinskými národovcami časopis „Slovenski narod.“ Ponevác časo-

pis tento pošiel 5000 zl. dlžoby mal, ačkol-
vek len triraz do týždňa vychodí, — umie-
nil si pre zachovanie časopisu tohto zvláštnu
tlačiareň založiť. Tlačiareň táto tak už
dobro stojí, že všetku dlžobu otázných novín
zapravila; i nádej je, že časopis tento na den-
ník sa pozdvihne. Naši bratia Slovinci idú si
teraz druhú tlačiareň v Lublani na účasť
založiť, k čomu 50.000 zl. potrebovať budú.
Dosiaľ podpísali národovci 25.000 zl., druhá
polovica nezadlho sa tiež podpíše. A tak budú
mať v Mariboru svoju tlačiareň s 15—20 sa-

dzačmi, ktorá obstarávať bude knihy a no-
viny pre južnie Štajersko, v Lublani ale druhú,
kde vychodí má „Slovenski narod“ čo den-
ník, a ktorá obstará všetky spisy, ktoré „Ma-
tica“ vydávať bude. Na zdar!!

Pomník Glinkov. V Smolensku staváť
sa bude slavnému ruskému skladateľovi Mi-
chalovi Ivanovičovi Glínka skvelý pomník.
Socha bude z broncu liata, tri aršiny (rus.
lakeť) vysoká, na tiež tak vysokom žulovom
podstavku postavená, ktorý podstavok scena-
mi z jeho opier v basrelife okráslený bude.

Listáreň redakcie.

P. S. T. v Ch. Vaše spolupracovníctvo bude
nám veľmi vítané. Spomenutú povest budeme čakať.
S prvým číslom ročníka III. začneme podávať histo-
rickú povest, „Valgatha“ rečenú, od ť drahého na-
šeho kamaráta Ludovita Kubániho. Bôh Vás poteš a
požehnaj! — **P. E. Z. v K. K.** Prekrásna báseň Vaša
neskoro prišla pre č. 12., vyjde v č. 1. r. III. Potešte
nás, no i celé Slovensko, čo najskôr zase takou zá-
sielkou. Bože zdržuj Vás našemu národu ešte mnohé,
mnohé roky! — **P. Fr. A. U. v Prahe.** Želaniu

Vašemu vyhovíme. Na zdar bratstvu česko-sloven-
skému! — **P. K. R. v M.** Tvoju zásielku nebolo
už možno uverejniť; stane sa to v č. I. r. III. Dieky!
— **P. H. T. v P. B.** Veľmi sa tešíme, že už i bra-
tia Izraeliti zaoberajú sa našou ľubozvučnou sloven-
činou. Len sa smelo do práce: študujte slaviansku
poesiú a — píšete! Doposlaná práca svedčí, že máte
dobré vlohy; no v „Orlovi“ uverejniť ju ešte nemô-
žeme. Jestli bude možno, listovne viac.

Našemu obecnstvu!

Dobrotivý Boh a šlachetné slovenské duše pomohli mi druhý ročník Orla,
ktorý s týmto číslom v rukách ct. obecnstva sa nachádza, šťastne zakončiť. Že
časopis, jaký je Orol, nám Slovákom v časiach týchto neblahých je prepotrebný,
každý slovenský človek je o tom úplne presvedčený: a preca účasťenstvo, s jakým
sa tento môj obetovavý lit. podnik stretal, nenie veľmi skvelé. Príčiny toho nemie-
nim udať, zná jich každý z nás. Jednu idem sám odstrániť: Orol stáť bude len
4 zl., Slovesnosť — jeho príloha — 1 zl. r. č. I myslím, že z druhej strany i ct.
obecnstvo sa láskave pričíní, aby podujatie moje vzkvetalo. Čo sa duševnej pod-
pory týče, musím s radosťou vyznať, že tá bola skvelá. A preto vďaka buď všet-
kým, ktorí pričinením svojim o rozšírenie a udržanie Orla veľkých zásluh si vydo-
byli; vďaka buď i všetkým mojim spolupracovníkom, najme prof. Jankovi Káda-
vému, ktorý nad správnosťou tlače behom môjho redaktorstva bdel. Bôh dokrotivý
nech to všetko stonásobne vynahradí, čo pre rozkvet našej mladistvej literatúry konali.
Bože pomáhaj nám i v roku 1872 kráčať kresťanskou osvetou ku svobode
a sláve! —

PRIEVIDZA 31. decembra 1871.

Sytniansky.

Predpláca sa u redakcie v Prievidzi (Privigye):

na Orla celoročne 4 zl. r. č., poloročne 2 zl. r. č., na Slovesnosť celoročne 1 zl. r. č. — Študujúci
obdržia oba časopisy za 4 zl. r. č. — Orol vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných
každého mesiaca na veľikej štvorke. Slovesnosť s každým číslom Orla na háрку. Poslednie pošty
nech sa udávajú.

Nakladateľ O. Sytniansky. — Knihtlačiarско-účasťinársky spolok v T. Sv. Martine.